VOGELTREK OVER DE BOSPORUS

REISVERSLAG KNNV afdeling EPE en HEERDE 2002

KNNV
Vereniging voor Veldbiologie
Afdeling Epe en Heerde

Secretariaat:
Margriet Maan-Everaars
Veesserenkweg 42
8184 LM Veessen
Tel. 0578-631244
E-mail: margriet.maan@hetnet.nl

VozoVAR:
(Vogels, zoogdieren, vissen, amfibieën en reptielen)

Reisleiding: Vogelreis 2002
Harry van Diepen
Troelstrastraat 2,
8161 DS Epe
Tel. 0578-627750
E-mail: vandiepen@introweb.nl

Colofon:
Eindredactie verslag:
Adrie Hottinga
Kerkweg 10
8183 KK Vorchten
Tel. 0578-631459
E-mail: a.hottinga@tref.nl

Bijdragen verslag:
Jan van Dijk
Astrid de Groot
Adrie Hottinga
Margriet Maan
Erik Murris

Foto's:
Jan van Dijk
Adrie Hottinga
Margriet Maan
Erik Murris
Lay-out:
omslag: Jan van Dijk/tekst: Jan van Dijk en Adrie Hottinga
Drukwerk:
Roel Pannekoek

Bestelling verslag:
Maak € 4 (incl. verzendkosten) over op gironummer: 1330406,

onder vermelding: reisverslag Istanbul 2002 en naam, postcode en plaats.

Vreemde Vogels.

Een grasmus,
Vliegt boven de Bosporus.
Zij heet Sylvia
en moet nog naar de Zuid-Sahara.

Rustig op zoek naar haar ontbijt,
Ziet zij plotseling iets raars,
als een groepje vogelaars
In een busje langs haar rijdt.

Want eenmaal uitgestegen,
kijkt iedereen omhoog.
Ondanks de miezerige regen,
Wil een ieder weten wat daar zo even vloog.

De grasmus denkt, is dit voor mij?
Met al die aandacht ben ik niet blij.
Dat geeft geen goed gevoel,
zo ver van huis in Istanbul.

Dan roept opeens een vogelaar:
Kijk, daar, daar komt een ooievaar,
daar bij die wolk, die witte,
het lijkt wel of ie er op gaat zitten.

En dat gebeurt ook in dit gedicht.
De ooievaar, een lichtgewicht,
maar met gebroken poot,
drijft statig op de wolk voorbij en houdt zich groot.
Zijn vele maatjes vliegen door.
"Hou vol", roepen zij in koor
en verdwijnen weldra uit het zicht.

De grasmus ziet ook dat gebroken been
en denkt ik vlieg er heen,
ik ga dat repareren.
Ik zal die vogelaars wel leren.
Die staan toch alleen te kijken.
Zo'n ooievaar interesseert ze geen zier.
Ze wachten op een grauwe klauwier,
die hier wel neer zal strijken.

De grasmus jat van een campingstoel,
twee poten,
zo doen grasmussen dat in Istanbul.
Geen vogelaar,
maar wel een ooievaar,
heeft daar erg van genoten.

Want die is al lang in Afrika.
Alleen of met z'n pa en ma.
En de vogelaars zijn alweer thuis,
die kijken "Travelling Birds" voor de buis.

De grasmus,
vliegt nog langs de Bosporus,
een prachtige rivier.
Zij denkt ik blijf en maak nog wat plezier.
Ja, voordat ik verder zuidwaarts trek,
blijf ik nog wat op deze stek.
Wellicht vind ik **nog** een grasmus hier.....

Vaassen, februari 2003
Erik Murris

Inhoudsopgave pagina

Vreemde vogels 2

Impressie van een vogelreis naar Istanbul en de Bosporus in 2002 5

Maandag 16-09-2002 Grote Camlica en Istanbul 8

Dinsdag 17-09-2002 Grote Camlica 11

Woensdag 18 september 2002 Kleine Camlica 13

Donderdag 19-09-2002 Sariyer TP1 16

Vrijdag 20-09-2002 Kleine Camlica 20

Zaterdag 21-09-2002 Kleine Camlica 21

Zondag 22-09-2002 Terugreis Istanbul-Schiphol 23

Thermiektrek over de Bosporus 24

Istanbul cultureel in vogelvlucht 31

Sfeer 36

Samenvatting; adres inkwartiering en literatuur 37

Bijlagen:
lijst waarnemingen vogels 38
lijst thermiek-trekkers en pleisterende roofvogels 40
plantenlijst en toelichting 42

Impressie van een vogelreis naar Istanbul en de Bosporus in 2002
KNNV afdeling Epe en Heerde

Inleiding
In 1994 startte Harry van Diepen, lid van de KNNV afdeling Epe/Heerde, de organisatie van vogelreizen. Inmiddels zijn we negen jaar later en kan Harry zijn eerste lustrum in 2003 vieren.
In 2002 had Harry een speciale reis georganiseerd; een week vogeltrek in Istanbul. Aanvankelijk zou Ecotouristservices uit Vledder deze reis organiseren, maar vanwege het op het laatste moment aanmelden van de deelnemers, heeft Harry zelf voor de boekingen gezorgd via een Turks reisbureau in Amsterdam.
De reis is gehouden van zondag 15 september tot en met zondag 22 september 2002.
In totaal hebben we 6 dagen in Istanbul vertoefd die vrijwel volledig ter beschikking stonden om naar vogels te kijken. Met inbegrip van de 2 reisdagen een interessante trip.

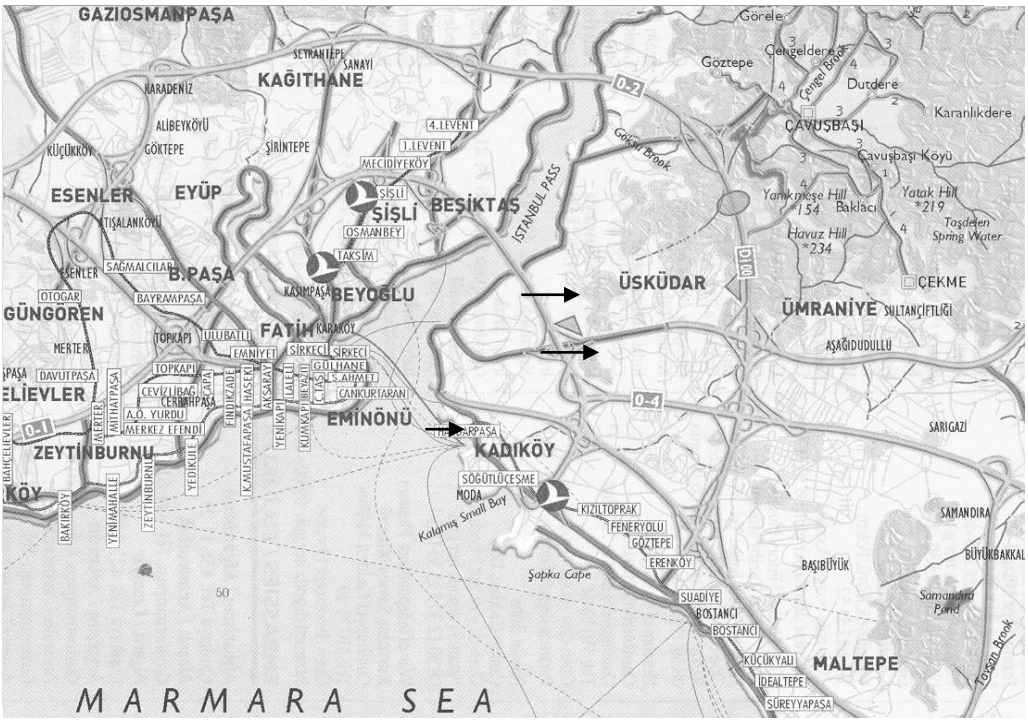

De belangrijkste periode om de vogeltrek in Istanbul mee te maken is van eind augustus tot begin oktober. Voor iedere soort ligt de tijd weer anders; het midden van september is wel de beste tijd om vogels te spotten. De waarneming van 18 verschillende roofvogels per dag is niet ongewoon. De trek van Witte ooievaars is na medio september achter de rug, al worden nog wel kleine groepjes waargenomen. Zwarte ooievaars hebben dan wel hun piek, evenals andere interessante doortrekkers, zoals bijvoorbeeld Roze pelikanen.

Istanbul is een bijzonder interessante oriëntaalse stad met prachtige moskeeën en drukke bazaars. Er is ook Byzantijns cultuurgoed bewaard gebleven, zoals de Aya-Sofia. Zoals later zal blijken is Istanbul eigenlijk geen stad om te slapen, aangezien het lawaai tijdens de warme nachten weer geruisloos overgaat in de eerste gebeden van de Mueddzin. Geïnspireerd door de Imam bereik je dan je slaap en droom je van de overtrekkende arenden.

Reisverslag
Dit reisverslag verschijnt in de serie reisverslagen die door de KNNV afdeling Epe/Heerde worden opgesteld, nadat een nieuwe vogelreis is voltooid. De auteurs van de reisverslagen streven naar volledigheid van de waarnemingen. Deze keer bestaat geen mogelijkheid om het reisverslag van de vogelreis naar Istanbul en de Bosporus meer als een impressie te laten zijn. Immers het was onze eerste trip van de afdeling Epe en Heerde naar Turkije(Istanbul) en het uitzoeken van de juiste locatie voor de vogeltrek doe je ook maar niet even. Wij kozen als locatie voor de vogeltrek voor het verlaten terras op de kleine Camlica. Veel vogelaars uit Nederland kiezen voor de grote Camlica, omdat deze erg bekend is en in eerdere reisverslagen prominenter als voorkeursplaats wordt beschreven. Wat de beste locatie is, is voor onze reisgroep nog een onbeantwoorde vraag? De lezer kan zelf bepalen welke locatie hij kiest voor een eventueel bezoek aan Istanbul. Dit reisverslag heeft dus zeker niet de pretentie volledig te zijn, maar geeft wel een sfeerimpressie en wat er zoal in de derde week van september aan vogeltrek verwacht kan worden.

Totaalimpressie
Gedurende deze vogelreis hebben wij 74 vogelsoorten in onze veldboekjes genoteerd. Volgens de reisverslagen die wij tot onzer beschikking hadden, is dit een redelijk tot goede score. Uit de reisverslagen blijkt dat een gemiddelde score van 18 roofvogelsoorten gehaald wordt. Wij hebben dit aantal ook gehaald. In de bijlage is een complete lijst van de dagwaarnemingen opgenomen. Voor wat betreft de aantallen blijkt dat we geen topdagen hebben gehad. We hebben nog geen informatie ter beschikking van de herfsttrek van 2002, zodat een vergelijking voor ons op dit moment voor 2002 niet mogelijk is. Ons doel was de herkenning van de soorten op vliegbeelden. Dit doel is ruimschoots gehaald!

Deelnemers
Aan deze vogelreis werd deelgenomen door:

➢ Harry van Diepen	Epe	VBW Noord-Veluwe (reisleider)
➢ Erik Murris	Vaassen	KNNV afdeling Epe/Heerde
➢ GertJan Blankena	Eerbeek	VWG Oost-Veluwe
➢ Astrid de Groot	Loenen	IVN Apeldoorn
➢ Margriet Maan	Veessen	KNNV afdeling Epe/Heerde
➢ Rudie Heideveld	Hoorn	KNNV afdeling Epe/Heerde
➢ Jan van Dijk	Zwolle	RWN
➢ Adrie Hottinga	Vorchten	KNNV afdeling Epe/Heerde

Aden Otel en de Dolmus een belangrijk vervoermiddel aan de rand van haven Kadiköy

Logistiek en verblijf
Op zondag 9.30 vertrokken Margriet, Rudie, Jan en Adrie van station Zwolle en vrijwel tegelijkertijd Astrid, GertJan, Erik en Harry van station Apeldoorn. Het vertrek via Turkey Airways was gepland om 11.35 en vond plaats om 12.50; de aankomst op het vliegveld van Istanbul was om 16.25 na een vliegtocht van 2200 km.
Op het vliegveld wachtte een chauffeur met busje die ons naar de stad vervoerde.
Ons verblijf was in Aden-Otel in de wijk Kadiköy. Het hotel ligt in het oosterse deel van Istanbul. In tegenstelling tot het westerse deel heerst in het oosterse deel nog een echte mannencultuur, terwijl het westelijke deel aan de overzijde van de Bosporus zich zeer sterk richt op toerisme. Het hotel bevindt zich voor vogelaars op een strategische locatie; in een zijstraatje ter hoogte van het busstation, de standplaatsen van de taxi's, minibusjes, de haven en het station.

Voor de vogelobservatie moeten de schoenen gepoetst worden van de reisleider.
Let op het fraaie ambachtelijke kistje!

In de vele zijstraatjes bij de haven bevinden zich tientallen restaurantjes en winkeltjes waar je uitstekend kunt eten en eerste levensbehoeften aan kunt schaffen. Op de iedere hoek van de straat is een schoenenpoetser met zijn interessante ambachtskistje aanwezig en naast het hotel is een Turk die hamers, messen en zagen vervaardigd. Wanneer nog je een goedkope Rolex wilt aanschaffen, kun je hier zeker slagen.

Aankomst
Op het vliegveld namen wij nog één Gierzwaluw waar, in tegenstelling tot de vele tientallen Alpengierzwaluwen die luidruchtig door het luchtruim scheerden. Kokmeeuw, Kauw, Bonte kraai en Turkse huismussen zijn hier vaste gasten. Tevens werd een Siesel waargenomen; een kleine marmotachtige met kleine oortjes bedeelde Aziatische Eekhoorn.
Na aankomst in Aden Otel is het inboeken snel geregeld. Het hotel is pompeus met veel marmer en grote ontbijtzaal en uiteraard zoals in veel oosters georiënteerde landen veel personeel.
Het blijkt dat de locatie van het hotel een goede keuze is. Wanneer je de hoofdstraat oversteekt, bereik je het busstation en de haven. Deze haven is zeer boeiend vanwege de vele tientallen veerboten die vanaf s'morgens vroeg tot s'avonds laat naar het westerse deel van Istanbul en andere bestemmingen varen. De haven is een uitloper van de zogenaamde Gouden hoorn; een natuurlijke haven die de oude- en de nieuwe stad van elkaar scheidt, de naamgeving van deze haven is voornamelijk verbonden aan het westerse stadsdeel.
Voor het avondeten doen we snel een rondje haven; ook hier vele tientallen Alpengierzwaluwen, Bonte kraaien en in de haven Geelpootmeeuwen, Aalscholvers, Blauwe reigers en Grote sterns. En als in zoveel grote steden vele honderden Postduiven, Rotsduiven en Palmtortels en uiteraard onze Huismus die wel bij ieder stalletje met etenswaren te vinden is.

Na een voortreffelijke Turkse hap genuttigd te hebben in één van de vele restaurantjes, begeven wij ons weer naar de haven om onder een afdak van een theehuis ons te laven aan Turkse thee en de gebruikelijke waterpijp. Bij de kleine vissersbootjes verblijven foeragerende Blauwe reigers en Geelpootmeeuwen. Na al die thee nog kort in een zijstraatje vertoeft voor een slaapmutsje.
Opvallend in deze regenachtige avond is een slaapplaats van Alpengierzwaluwen onder een luifel van één van de kantoren langs de hoofdstraat. In tegenstelling tot de Gierzwaluw die in de lucht slaapt, verkiezen Alpengierzwaluwen een normale slaapplaats.

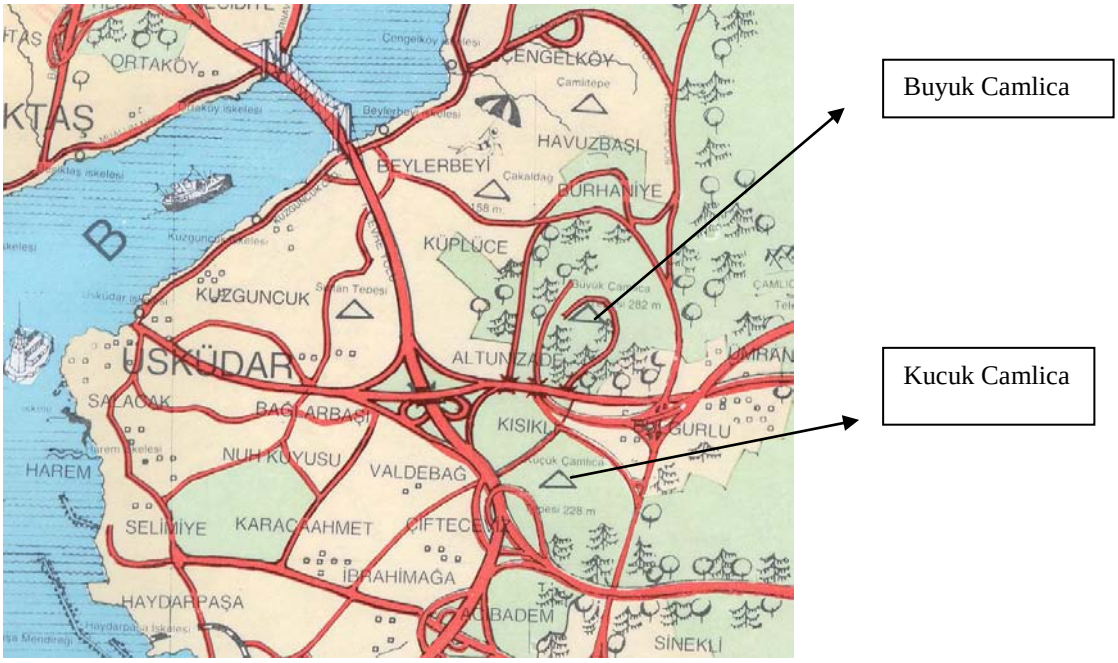

Maandag 16-09-2002
Grote Camlica en Istanbul
Hoewel tijdens onze eerste ontbijt in Istanbul de zon zijn uiterste best doet om de flarden regen te verdrijven lukt dit niet echt. Aangezien het onze eerste vogeldag is, vertrekken wij toch om 9.00 uur naar het taxistation aan de overzijde van de hoofdweg. Er zijn meerdere typen vervoer in Istanbul mogelijk. Er zijn grote en kleine bussen via de bekende lijndiensten die af en aan rijden. De mini busjes rijden hoofdzakelijk in de smalle steegjes waar de grote bussen niet kunnen rijden. Dan zijn er ook mini taxi busjes en vele honderden taxi's Wij gaan met de mini taxibus (voor 600.000 lire) naar de grote heuvel (Buyuk – Camlica). De grote Camlica bestaat uit een park op een heuvel met een schitterend uitzicht over Istanbul. Het observeren van de vogeltrek vindt hier plaats op de openbare weg, die overigens voor geautoriseerd verkeer is afgesloten. Op de hoogste top van de heuvel bevindt zich een groot theehuis met een navenant terras. Door het dichtgroeien van de beplanting rond het terras is deze locatie minder geschikt voor observatie dan de locatie aan de rand van de openbare weg. Tijdens het observeren komen regelmatig kinderen hun waren aanprijzen (boekjes over Istanbul, koek en klein speelgoed). Ook volwassenen prijzen hun waren aan. De verkoop op straat is verboden, maar wordt gedoogd. Wanneer een agent verschijnt, verdwijnen de verkopers voor korte tijd in het struikgewas op de helling van de heuvel. Meestal duurt deze schijnvertoning maar even. Zodra de agenten hun hielen hebben gelicht, zijn de verkopers weer paraat om hun waren aan te prijzen. De grote Camlica wordt doorgaans druk bezocht door toeristen die hier het uitzicht over de stad bewonderen en ook de bekende Atatürk hangbrug over de Bosporus bewonderen.
Op deze eerste dag wil het met de zon niet vlotten; regen is ons deel. We schuilen in een prieel en af en toe wanneer de weergoden het toelaten, lopen we op de paadjes in het hellingstruweel. Dit struweel bestaat hoofdzakelijk uit Sleedoorn, Hondsroos, Hulsteik en Steeneik. De boomlaag wordt gedomineerd door Zeeden, Zomereik, Grove den en Es.
In het park en bij het terras van het theehuis noteren we Groene ceder, Plataan, Kastanje, Grove den en Es en subtropische soorten als Dadelpalm, Vijg en Oleanders. Bij het prieel zien we naast de gewone soorten ook Kleine vliegenvangers, juveniele Fitissen, Withalsvliegenvanger, Klein zwartkopje en doortrekkende Boompiepers.
De regen wordt onafscheidelijk van ons en we besluiten maar eens de binnenkant van het theehuis te gaan bekijken. Na het nuttigen van thee/koffie en gebak vertrekken we.

Na nog een Sperwer en Boomvalk genoteerd te hebben, houden we het voor gezien en bestellen we een taxibus die ons in vliegende vaart richting hotel brengt. We verwisselen onze natte-, voor droge kleren en vertrekken vervolgens met één van de veerboten naar het westerse deel van Istanbul. De veertocht is interessant met een voor onze maatstaven enorm aantal mensen dat zich op allerlei wijzen laat vervoeren. Tijdens de overvaart van oost naar west begeleiden ons vijf Tuimelaars die hier in feite in het centrum van de stad in de Bosporus foerageren. We zien op de veerboot nog Grote sterns, Dwergsterns, Lachsterns en natuurlijk de Yelkoean Pijlstormvogels.

Na goed 20 minuten varen en genieten van alles wat zich op een veerboot afspeelt, stappen we aan land in het voormalige Constantinopel.

Straattheater in optima forma:
broodje makreel en gepofte kastanjes op de kade van Eminönü

Op de kade van Eminönu kopen we een broodje Makreel dat gebakken wordt in een grote braadpan dat zich een klein wiebelend bootje aan de kade bevindt. Gepofte kastanjes schijnen ook een lekkernij te zijn, gelet op de rijen die voor de kleine karretjes gepofte kastanjes willen kopen.
En dan breekt het schouwspel aan van het echte genieten van andere culturen en mensen waarvoor het dagelijkse leven een hard bestaan is. Verkopers met een halve meter broodjes op hun hoofd lopen op de vierbaansweg hun waren aan te prijzen, terwijl het hier altijd spitsuur lijkt. In deze miljoenenstad met 15 miljoen geregistreerde inwoners is het onwezenlijk dat paardenkarretjes met meloenen zich door deze mensenmassa kunnen manoeuvreren
Wij maken een prachtige wandeling en bezoeken de Aya Sofya, die is geplaatst op de Unesco Worldlijst, de Blauwe Moskee en de bekende Grote bazar.

Voldaan van alle indrukken die je opdoet in deze cultuurrijkdom strijk je vervolgens neer in één van de vele restaurants en geniet van de Kebab of andere gerechten waar ongetwijfeld veel schapen- en geitenvlees in is verwerkt. Na de avondhap met de taxi terug naar het hotel, aangezien de veerboten na tienen niet meer varen. “Vervloek de dag niet, voordat u ze aanschouwt hebt”, is een bekend spreekwoord. Dit gaat zeker op voor deze eerste dag in Istanbul die doorspekt was met regen, maar diepe (cultuur)sporen bij ons heeft nagelaten.

Impressie van Istanbul – west
Maandag: 16-09-02
Aya Sofia – Unesco – wereld erfgoed

Jan onze “turk” solliciteert als Mueddzin

Blauwe Moskee

Dinsdag 17-09-2002
Grote Camlica
Voordat de zon onze hotelkamers kon binnendringen, werden wij alweer gewekt door de gebeden van de Mueddzin uit de luidsprekers van de vele minaretten. Het leven in Istanbul begint vroeg in de morgen en eindigt laat in de nacht. Enkele uren in de nacht is een relatieve stilte aanwezig die verwondering opwekt, aangezien je snel bent gewend aan drukte en lawaai. Als je dan toch door de gebeden wordt gewekt, kun je beter maar opstaan en een wandeling maken in de omgeving van de haven. Bij havens is altijd wat te beleven. Spreeuwen en Huismussen doen zich tegoed aan afval en in de haven zijn Geelpootmeeuwen aanwezig.
Het buffet ontbijt is rijkelijk en vult ook deze morgen de magen tot de middagdis te velde. Voor het vertrek met de taxi's naar ons dagverblijf gaan we naar een winkeltje op de hoek en halen belegde broodjes en water.
Aangezien de vorige dag op de grote Camlica verregend is, vertrekken deze morgen weer richting de grote Camlica.

Dinsdag: 17 september 2002
Trekvogels observeren op de Grote Camlica; met als achtergrond Istanbul

Hier zijn we om 10.00 uur niet alleen. Twee bereisde Deense wetenschappers bezoeken ieder jaar Istanbul voor de vogeltrek en zijn zeer goed in het determineren van overtrekkende roofvogels. Dit komt ons goed te pas, aangezien het determineren van roofvogels op grote hoogte voor ons geen dagelijkse kost is. Wij leren veel van deze twee Denen die zeer toegankelijk zijn. Naast de twee Denen verschijnen nog vier Nederlanders op het "vogelpodium" van de grote Camlica, waaronder Jan van der Winden, werkzaam bij bureau Waardenburg.
Jan doet enige dagen Istanbul en natuurlijk kun je als vogelaar in je vakantie de vogeltrek over de Bosporus niet missen.
Voordat de grote vogels die gebruik maken van thermiek beginnen te schroeven is het middaguur meestal verstreken. De thermiek komt boven Istanbul en boven de heuvels langs de Bosporus pas na een uur of twaalf op gang. Het duurt geruime tijd voordat voldoende opwarming van de bodem heeft plaatsgevonden en thermiek in de vorm van opstijgende warme lucht plaatsvindt. Of de opstijging van de warme lucht nog wordt gehinderd door de enorme smog die boven de stad hangt, weten we niet. Het is wel opvallend dat de warme luchtkegels eerst de smog als het ware "verdrijven". Sommige dagen konden wij goed waarnemen dat de warme lucht vanaf het aardoppervlak smogkegels de lucht indrukten. En smog is natuurlijk in een stad met meer dan 15 miljoen inwoners een alledaags verschijnsel.
In de uren voor de eventuele rush van roofvogels en Zwarte ooievaars kun je je in het park op de grote Camlica prima vermaken. Evenals op maandag waren meerdere Kleine vliegenvangers insecten aan het vangen in de struwelen. In de Hulsteiken zien wij Paapjes en juveniele Fitissen, evenals Zwartkop en Kleine zwartkoppen die op doortrek zijn. Al kom je hier voor de roofvogeltrek, ook het determineren van zangvogels die op doortrek zijn, is een aangename bezigheid.

Het is omstreeks half twee: suprème moment wanneer de hemel opengaat en de eerste 50 Schreeuwarenden overtrekken. Balkansperwers lijken ontelbaar. Interessant zijn de arenden, aangezien tussen de overtrekkende

Rudie en Erik op zoek naar ?
Jan met zijn onafscheidelijke camera

Schreeuwarenden ook Slangenarenden en Dwergarenden waargenomen worden. In een uurtje tijd kun je hier goed oefenen op determinatiekenmerken van arenden. Om 14.10 uur een groep van meer dan 100 Schreeuwarenden en even later een glijvlucht van ruim 150 Zwarte ooievaars. Ik bedoel maar! Als dan ook enkele Keizerarenden voorbijglijden en discussie ontstaat over Lanner- of Sakervalken wordt dit schouwspel gecompleteerd met een Roodpootvalk en 3 Aasgieren. Of dit voor de tweede dag nog niet genoeg is om dit spektakel tussen de oren op te slaan, volgen nog even 200 Zwarte ooievaars, 1 Zwarte wouw, 1 Steppekiekendief en vele tientallen Balkansperwers. De groepen Balkansperwers zijn echt spectaculair; we zien een groep van 300 ex. overtrekken en zeer opvallend in de namiddag trek over de Bosporus van Blauwe reigers. De trek van grote groepen Blauwe reigers in westelijke richting tussen 16.00 en 17.00 uur blijft voor ons vooralsnog nog een raadsel. Betreft dit dagelijkse slaaptrek of trekken Blauwe reigers naar een westelijk gelegen gebied??.

Terwijl je dit allemaal noteert in je onafscheidelijke veldboekje schrijf je tussentijds ook nog 3 doortrekkende Duinpiepers op, terwijl in het park de Grauwe vliegenvanger zit te krassen en Palm- en Turkse tortel zich op het terras laven aan voedselresten van bezoekers.
Ook opvallend is deze dag de trek van Alpengierzwaluwen. Omstreeks 16.30 trekken vele tientallen Alpengierzwaluwen zuidoostwaarts.
Op zo'n dag dat de zon je lichaam opwarmt met extra energie krijg je enerzijds een gevoel van onwetendheid en anderzijds een gevoel van onbevangenheid dat je het schouwspel van de vogeltrek over de Bosporus mee mag maken.
Omstreeks 18.00 breken wij op na een zeer boeiende dag op de grote Camlica. Na aankomst in het hotel en verfrissing storten wij ons weer in een nieuw eetavontuur, al dan niet met veel olijfolie en groene pepers.

Dagtotaal roofvogels en ooievaars 17-09-2002

Ooievaar	46	Steppebuizerd	171
Zwarte ooievaar	495	Arendbuizerd	0
Aasgier	3	Wespendief	1
Keizerarend	2	Sperwer	1
Schreeuwarend	693	Balkansperwer	870
Slangenarend	63	Havik	2
Dwergarend	18	Torenvalk	2
Zwarte wouw	2	Roodpootvalk	1
Bruine kiekendief	0	Boomvalk	11
Steppekiekendief	1	Slechtvalk	0

Woensdag 18 september 2002
Kleine Camlica
Op woensdagmorgen worden wij weer gewekt door priemende zonnestralen die Istanbul al in de vroege morgenuren opwarmen. Volgens de Turkse televisiezenders moet het de hele week goed weer zijn.
Wij hebben besloten om deze dag de kleine Camlica (Kucuk Camlica) te bezoeken. Dit is de tweede heuvel die bij vogelaars bekend is voor de vogeltrek. De kleine Camlica is een heuvelcomplex met evenals op de grote Camlica zendmasten en een wandelpark. De kleine Camlica onderscheid zich van de grote Camlica met een grotere oppervlakte park en wandelpaden. De kleine Camlica wordt minder bezocht door toeristen en meer door de plaatselijke bevolking die thee gaan drinken in het theehuis en in de tent bij het parkeerterrein. Het is opvallend dat veel toeristen de grote Camlica bezoeken en niet de kleine Camlica.
Het park van de kleine Camlica onderscheidt zich van het park op de grote Camlica.

Kleine Camlica: 18-09-02
Uitzicht over de zee van Marmara
Rudie en Gertjan op zoek naar Roze pelikanen

Vanaf de weg waar je door de taxichauffeur wordt afgezet, moet je nog een kleine tien minuten lopen naar één van de hoogste punten van de kleine Camlica.
Hoewel de grote Camlica een schitterend uitzicht biedt over de stad en één van de fameuze hangbruggen, biedt ook de kleine Camlica een boeiend uitzicht over de Zee van Marmara met op de achtergrond de Prinseneilanden en de monding van de Bosporus. De korte wandeling is op zich al interessant, aangezien in het park met oud geboomte naast allerlei mezen ook Syrische bonte spechten zich laten verraden door hun afwijkende roep. Leuk is de aanwezigheid van Halsbandparkieten die niet gemist kunnen worden, vanwege hun luidruchtige conversaties.
In het park bevindt zich een verwaarloosde tuin bij de zendmasten die afgesloten is met een hoog hek. In deze tuin broeden Grauwe klauwieren. Botanisch is het park eveneens boeiend, aangezien op meerdere locaties Herfstschroeforchissen groeien. Er zijn twee uitzichtpunten op de kleine Camlica. Achter het theehuis bevindt zich een gazon waar vandaan je ook (gedeeltelijk) de trek over de grote Camlica kunt bekijken.
De tweede treklocatie bevindt zich op een verlaten terras bij het theehuis dat in een tent is gevestigd. Vanaf deze locatie heb je een schitterend uitzicht over de Zee van Marmara en de monding van de Bosporus. Voor niet vogelaars is deze locatie interessant vanwege de vegetatie op de helling en de vlinders die hier zich tegoed doen aan de nectar van bloeiende planten. Ook het observeren van hagedissen die insecten vangen in de spleten van het terras is boeiend.
De eerste locatie is een goed vogelkijkpunt, maar tussen de bedrijven door is er weinig te beleven op het gazon, terwijl op het verlaten terras van alles te beleven is, tijdens vogelrustige momenten. Wij kozen voor de locatie op het verlaten terras, mede ingegeven door de goede bediening vanuit het theehuis in de tent (thee/koffie en pannenkoek).
De hellingen op de kleine Camlica zijn begroeid met Hulst- en Steeneik, Breedbladige steenlinde, Zachte eik, Laurier, Veldiep, Juniperus oxycedrus spp. macrocarpo en één van de soorten van de Kippengaasstruik.
In het park zijn veel Groene- en Blauwe ceders, Platanen, Linden Dadelpalm, Judasboom, Boomheide, Cipres, Zwarte en Corsicaanse dennen, Zeeden en Zomereik en kruisingen van Wintereik/Zomereik.

In het struweel op de helling zijn meerdere Kleine zwartkoppen actief, evenals juveniele Fitissen en Kleine vliegenvangers. In het park achter het theehuis scharrelen enkele Hoppen, alsmede bij de verlaten tuin waar de Grauwe klauwier broedt. In de zendmasten en de Corsicaanse dennen bij het terras jagen de hele dag Boomvalken op libellen en andere grote insecten. Regelmatig zijn 5 Boomvalken aanwezig die van dichtbij bewonderd kunnen worden.

Zendmasten op de Kleine Camlica

Na 12.00 uur wanneer de smog is opgetrokken, gaat de “vogelsluis” open en begint het spektakel, geopend door een groepje van 54 Zwarte ooievaars, gevolgd door zo’n 60 Schreeuwarenden, 4 Slangenarenden, 4 Roodpootvalken, 2 Dwergarenden, 220 Schreeuwarenden, 40 Balkansperwer; de eerste groep van 36 Witte ooievaars glijden na een thermiekje in oostelijke richting. Vandaag kan weer een nieuwe soort aan de lijst worden toegevoegd; de Arendbuizerd. Zo gaat dat een tijd lang door, afgewisseld door kleine groepjes Boerenzwaluwen en een groepje van 15 Oeverzwaluwen. Het overzicht per dag is opgenomen in het totaaloverzicht. Ook vandaag weer die aparte trek van de Blauwe reigers, die ons blijft bezighouden!

Kleine Camlica: 18-09-02
Tijd voor thee en pannenkoek

In het struweel is het vandaag bijzonder boeiend, naast de bekende klanken van Braamsluiper, Kleine zwartkop en de nerveuze Kleine vliegenvangers horen wij een “tekje” wat niet spoort met de geluidjes die inmiddels ons trommelvlies zijn binnengedrongen. Na enig geduld en geluister, tussen de “trekbewegingen” , blijkt zich een Orpheusgrasmus op te houden in het struweel. Toch aardige soort om aan de lijst toe te voegen.
Voordat we om 18.00 uur (dus acht uur op wacht staan) onze bivak opslaan en alle spullen weer bij elkaar zoeken; want gaandeweg de dag wordt de rugzak leger en het terras gevuld met allerlei determinatieboekjes, lege waterflessen en her en der een telescoop. Na 8 uur zon op je body is het moed verzamelen om al die noodzakelijke bagage weer in je rugzak te krijgen.
Maar voordat we deze woensdag op de kleine Camlica besluiten, komt Harry aandragen met een handvol Wijngaardslakken en een juveniele Gewone pad. De soortenlijst wordt hiermee weer uitgebreid.
Voordat we bij de kleine taxicentrale tegenover het kruispunt van de parkingang van de kleine Camlica vragen om twee taxi’s, drinken we nog een blikje fris bij één van de vele kiosken. De terugreis is weer een dollemansrit, waarbij je een gelukkig mens bent wanneer je op de achterbank mag zitten.
Na de gebruikelijke avondhap in weer een ander restaurantje en een verfrissing nadien, wordt het weer dromen over al die vogels die na onze waarneming alweer een eind oostwaarts zijn.

Dagtotaal roofvogels en ooievaars 18-09-2002

Ooievaar	48	Steppebuizerd	101
Zwarte ooievaar	995	Arendbuizerd	2
Aasgier	3	Wespendief	0
Keizerarend	2	Sperwer	1
Schreeuwarend	407	Balkansperwer	157
Slangenarend	61	Havik	2
Dwergarend	15	Torenvalk	
Zwarte wouw	0	Roodpootvalk	7
Bruine kiekendief	2	Boomvalk	4
Steppekiekendief	0	Slechtvalk	0

Donderdag 19-09-2002
Sariyer TP 1
Op donderdag besluiten naar Sariyer af te reizen. Sariyer ligt aan de monding van de Zwarte zee, waar de zeeschepen de Bosporus invaren. Ter hoogte van Sariyer liggen 3 heuvels die genummerd zijn van 1 tot en met 3. Vanaf het Aziatische deel gaan we met de taxi, wat een lange rit is, maar tijdens de rit is veel te zien. Je kunt ook met de veerboot naar de haven van Eminönu en dan overstappen op de veerboot naar Anadolu. Deze tocht duurt een kleine twee uur, aangezien de veerboot regelmatig bij kleine aanlegplaatsen stopt. Buiten Sariyer moet je de heuvels in en op circa 125 meter boven de Bosporus zijn meerdere locaties waar je over de Bosporus een goed uitzicht hebt. Voor ons was dit gebied enigszins onbekend en onze enige informatie was dat wij naar TP 1 wilden. Voor de taxi chauffeurs geen probleem; ze brengen je waar je maar heen wilt.
Achter een klein dorpje worden we afgezet, nadat we afspraken hebben gemaakt, dat we om 16.00 uur weer met de taxi naar de haven in Sariyer gebracht willen worden.
Vanaf het dorpje loopt een pad richting hoogspanningsmasten en verlaten fortificaties. Langs het pad bevinden zich veel struwelen die meteen goed zijn voor Grauwe klauwier en een nieuwe soort; de Cirlgors.
Het weer lijkt goed, maar heeft een vleugje wolken die doet vermoeden dat het enige duren zal duren voordat de trek eventueel op gang zal komen.
Dit blijkt ook zo. Het duurt vrij lang voordat de smog boven de heuvels optrekt. Een dag met vogeltrek wordt het niet, ofschoon de zon toch aardig zijn best doet om onze bovenlichamen en benen nog meer te verbranden.
Toch hebben wij een prima dag die anders dan naar verwachting verloopt.

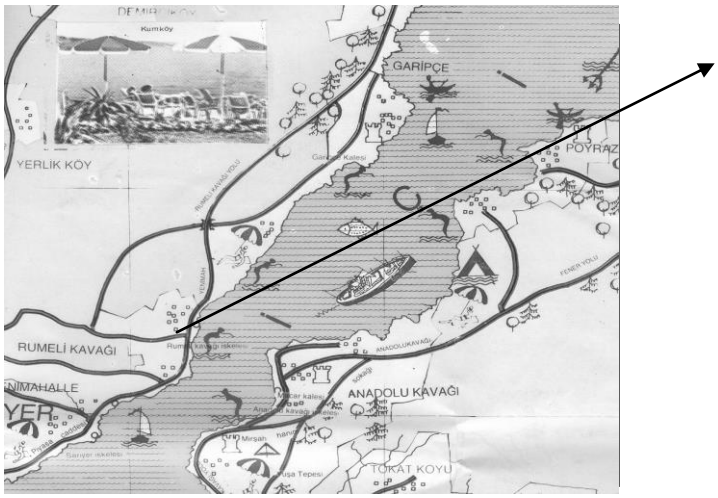

Sariyer
Locatie heuvel nr. 1: vogelkijkobservatie op donderdag 19-09-2002.

Eénmaal geïnstalleerd op de heuvel ruikt het naar Kattekruid (Nepeta spec.) en Thijm. Een bijzondere geur die niet op de heuvels in de stad aanwezig is. Naast de alom aanwezige Cirlgorzen zien we Paapjes en Kleine vliegenvangers. De al eerder op de kleine Camlica gesignaleerde Orpheusgrasmus noteren we hier ook tweemaal. Naast enkele schroevende Buizerds schrijven wij zeer opvallend 7 trekkende Bruine kiekendief op. Kiekendieven maken geen gebruik van thermiek en zijn recht toe recht aan vliegers die direct opvallen. Uit reisverslagen van voorgaande jaren blijkt dat trekkende Bruine kiekendieven heel weinig boven de Bosporus worden waargenomen.

Sariyer: 19-09-02
Straatbeeld
Heuvel nr. 1 monding Zwarte zee
De schilpad van Harry

Op de Bosporus tellen we zeker honderd kleine vissersbootjes en rond een uur of drie verschijnen vanuit de Zwarte zee grote visserschepen die met behulp van een klein bootje sleepnetten uitzetten en vis vangen. Naast de vele vissersschepen zijn de grote zeetankers en bunkerschepen ook indrukkend. Deze zeeschepen varen naar Russische havens voor olie en kolen. Varen vanaf de Zwarte zee door de druk bevaren Bosporus om vervolgens via de Zee van Marmara naar de Middellandse zee te gaan. Tussen de vissersboten zien we Grote sterns en een groep van 42 Lachsterns en 26 Dwergsterns. Ook de Yelkoean pijlstormvogels zijn aanwezig: we tellen een grote groep van 63 ex. Ook laat zich een Tuimelaar zien. Op de opgewarmde restanten van de fortificaties zien we meerdere Groene hagedissen en een Hazelworm. Vanaf onze trekpost locatie loopt een smal pad de helling af tussen de braamstruwelen, Hulsteiken en Boomheide. In het struweel langs het pad horen we een afwijkend geluid; even later zien we 7 Bijeneters die aan het foerageren zijn. Harry heeft zijn gebruikelijke wandeling achter de rug en heeft een Landschilpad meegenomen die na veel fotootjes weer in het struweel wordt gezet. Bij het dorpje waar de taxi's ons weer ophalen loopt inmiddels een herder met een kudde Nubische geiten (Kebab!). De enige trek die nog plaatsvindt is een overschroevende Schreeuwarend en 3 Gele kwikstaarten.
Voordat we opbreken hoort Jan onmiskenbaar het geluid van een Slechtvalk. Na enig zoeken blijkt dat 3 Sechtvalken in de hoogspanningsmast vrijwel boven ons bivak pleisteren. Zelden Slechtvalken van zo dichtbij waargenomen.
We blijven met één probleem zitten. Enkele malen hebben we een groep van 35 eendjes op het water van de Bosporus gezien. Zelfs met de telescoop kunnen we deze eendjes niet determineren. Zoeken we op! Dit viel echter niet mee; zelfs in boek Wildfowl en enkele encyclopedieën komen we er thuis niet uit. Volgens het verslag van een vogelreis in 2001, georganiseerd door Ecotouristsservices zijn toen Zomertalingen aan de monding van de Zwarte zee waargenomen!

Aan de einder de Zwarte zee

Om 16.15 arriveren we met de taxi's in de haven van Sariyer. We zijn te vroeg voor de veerboot naar Eminönu en vermaken ons gewoon door het straatleven te aanschouwen. Een en al bedrijvigheid; karretjes met gepofte maïskolven en natuurlijk heel veel thee.
Met de veerboot van Sariyer naar Eminönu is een directe aanrader; vanaf de boot beleef de stad op een geheel andere wijze en krijg je een andere indruk van de grote hangbruggen waar je onder door vaart.
Langs de Bosporus staan op diverse locaties paleizen en pompeuze huizen van allerlei ministers en staatshoofden (s'morgens hadden wij een Duitssprekende taxichauffeur). Tijdens de boottocht van ruim anderhalf uur zien we Dwergmeeuw, Geelpootmeeuw, Grote stern, Lachster, Audduinsmeeuw, tientallen Yelkoean Pijlstormvogels en weer een groepje van onze onbekende eendjes. Vanaf Eminönu stappen we over de veerboot naar Kadiköy.
S'avonds zoeken we weer een ander restaurantje op. Dit keer in een ander zijstraatje met een groentenwinkeltje tegenover het restaurantje. Dit groentenwinkeltje krijgt deze avond een bijzondere betekenis. Wat was het geval! De Turken drinken geen alcoholische versnaperingen bij het avondeten.
Wij Nederlanders zijn overwegend wel gecharmeerd van een glaasje bij de overvloedig gekruide etenswaren. Volgens de bedienden was bier en alcohol geen enkel probleem; immers de winkeltjes zijn zeker tot 23.00 uur of zelfs nog later geopend. En na onze bestelling snelde een klein jongetje richting kiosk om bier en wijn te halen. Bij de tweede bestelling gebeurde precies hetzelfde en voor het nagerecht dat uit vers fruit bestond, werd door het jongetje fruit gekocht bij de overbuurman. De kleine bediende is door ons rijkelijk met een fooi beloond, wat leidde tot totale sprakeloosheid.

Deze avond in dit piepkleine restaurantje waar een afzuigkap zou bezwijken onder de rook van schroeiend vlees, konden wij kakkerlakken als nieuwe soort aan ons lijstje toevoegen (what a life).

Dagtotaal roofvogels en ooievaars 19-09-2002

Zwarte ooievaar	4	Bruine kiekendief	7
Schreeuwarend	1	Steppebuizerd	1
		Boomvalk	2
		Slechtvalk	3

De beroemde hangbruggen over de Bosporus die het Aziatische- met het Europese deel verbinden.

Vrijdag 20-09-2002
Kleine Camlica
Ook op vrijdag zijn de weergoden ons welgezind en zal de zon onze verbrande lichamen nog verder verhitten. Behalve op maandag stijgt de temperatuur iedere dag boven de 25 C. Al wandelend door het park noteren we een aantal nieuwe soorten; Boomkruiper, Boomklever, Staartmees en Ringmus. Ook de Halsbandparkieten en de Syrische bonte spechten zijn weer aanwezig.
Rond 10.45 hebben we ons bivak weer opgeslagen op het verlaten terras en kijken naar het indrukwekkende schouwspel van een enorme smog thermiekbel die langzaam boven de stad opstijgt. Zeer indrukwekkend, maar deze stad geeft een geweldige uitstoot van gassen. Uit later zou blijken wordt dit de dag van de Steppebuizerd.
Voordat de smog is opgetrokken oriënteren we ons op de struwelen. En niet zonder succes. Het *zet-zet-zet-* en een musachtig gedempt geratel, *tsj'r'r'r'r* en een zacht *tsjrre* blijkt na determinatie een Vale spotvogel te zijn. Deze zangvogelsoort waren we op de lijsten van voorgaande vogelreizen nog niet tegengekomen. Goede start van deze vrijdag op de kleine Camlica.
Op het verlaten terras is van alles te beleven. Naast de vlinders zien we Honingbijen af en aan vliegen, Bidsprinkhanen, Haften, Wespen, Hoornaars en Rode- en Groene sprinkhanen en Grote zwarte mieren die de zoete koek wij hebben gekocht van een straatventer naar hun holen slepen.
Het duurt vandaag erg lang voordat de smog optrekt. Toch komt de vogeltrek op gang met een ouverture van bijna 50 Zwarte ooievaars en een Roze pelikaan. Deze zeldzame broedvogel van kustmoerassen en ondiepe meren in het binnenland van ZO-Europa en Klein Azië, overwinterd in NO-Afrika. Roze pelikanen zijn goede zweefvliegers die tussen groepen Ooievaars direct opvallen vanwege hun gesynchroniseerde vleugelslag.
Aan het eind van deze dag hebben we 7 Roze pelikanen in ons veldboekje genoteerd.
Langzaam komt er beweging in de lucht en komen wij weer bij de les bij een aangename temperatuur van 28 C. Steppebuizerds schijnen hun dag te hebben. In totaal noteren wij deze dag 1546 ex. met om 16.50 één groep van 310 ex.
Hoewel de voorgaande dagen op de grote- en kleine Camlica goed waren voor respectievelijk 495, 995 Zwarte ooievaars is 301 ex. toch ook een aardig getal om in de lijst op te nemen. Verrassend is de doortrek van een aantal Gierzwaluwen en van 10 Kramsvogels. Dit geldt ook weer van de gestage westelijke trek van circa 100 Blauwe reigers en ook 1 Grote gele kwikstaart en een Draaihals die het voor gezien houdt en de struwelen induikt.
Op deze vrijdag hebben we meer tijd om te determineren, aangezien de vogeltrek in pieken verloopt.
De Grauwe klauwieren in de verlaten tuin achter het gebouw van de zendmasten blijkt een Isabelklauwier te zijn. Daarbij komt dat vermoedelijk door de warmte een vrij hoge trek plaatsvindt en niet altijd soortdeterminatie van arenden plaats kan vinden.
Hoewel deze dag weer anders is verlopen dan de vorige dagen, was het weer een welbestede dag die veel indrukken heeft achtergelaten. Om omstreeks 18.00 uur verlaten wij de kleine Camlica en gaan met twee taxi's richting Otel Aden.
Na enige verfrissing duiken wij in één van de zijstraatjes op zoek naar een restaurantje wat we nog niet hebben bezocht. We zijn blijkbaar al snel gesignaleerd, want bij ieder restaurant is wel een ober die in voor ons onbegrijpelijke taal zijn avondhap aanprijst. We komen terecht in een chiquer restaurant dan de voorgaande avonden. In dit restaurant spelen twee muzikanten Turkse liederen en verschijnt na de eerste gang met veel groene pepers met veel bombarie een zangeres die bij ieder tafeltje enige liederen ten gehore brengt. Geweldige cultuur die natuurlijk leidt tot meerdere fooien, voordat wij überhaupt het restaurant kunnen verlaten. Zo heeft ieder restaurant zijn charme en is iedere avond weer een belevenis op zich. Ook na deze dag gaan wij voldaan naar bed, nadat de airco toch maar weer is aangezet. De warmte begint langzamerhand "door te knijpen".

Dagtotaal roofvogels en ooievaars 20-09-2002

Ooievaar	2	Steppebuizerd	1546
Zwarte ooievaar	301	Arendbuizerd	0
Aasgier	0	Wespendief	0
Keizerarend	2	Sperwer	0
Schreeuwarend	89	Balkansperwer	61
Slangenarend	37	Havik	1
Dwergarend	5	Torenvalk	2
Zwarte wouw	0	Roodpootvalk	0
Bruine kiekendief	0	Boomvalk	4
Steppekiekendief	0	Slechtvalk	0

Zaterdag 21-09-2002
Kleine Camlica
Op deze voorlaatste dag dat wij in Istanbul verblijven, worden wij weer gewekt door de gebeden van de in die uit de grote blikken trommels van de minaretten ongevraagd je hotelkamer binnendringen. Deze week ga je je steeds meer verdiepen in de Turkse levenswijze en ontdekt ook steeds meer de verschillende levensopvattingen. Vrouwen zijn zwart en gekleurd gesluierd en ongesluierd. Van zeer behoudend vanuit de moslimfilosofie tot ultra modern in spijkerpak. Op de hoofdstraat vallen veel culturen in één mand, maar in de zijstraatjes zien wij weinig vrouwen en zeker niet in de restaurantjes en cafeetjes. De vele oproepen tot gebeden heeft wel iets, maar ook hier merk dat de verschillende culturen net zoals in Nederland veel emoties teweeg brengen.

Kleine Camlica: zaterdag 21-09-02
Muzikanten op de kleine Camlica
Portretteren van de juv. Grauwe klauwier
Buiten Europa is veel te zien!

En zo zijn wij ook deze vrijdagmorgen weer tot de orde geroepen; kijken eens uit het raam en zien dat de veerboten weer bemand worden, maar trekken ons toch nog een uurtje terug, aangezien om 5.30 uur s'morgens een wandeling langs de haven ook nog niet echt aantrekkelijk is.
Wij verkiezen ook deze dag weer de kleine Camlica als dagverblijf. Astrid en GertJan gaan naar het westerse deel van de stad voor een dagje "statten" met als doel nog een aantal monumenten te bezoeken.
De rest van de groep vertrekt omstreeks 9.00 uur richting busstation na de gebruikelijke inkoop van broodjes en water. Op het busstation is het rustig vergeleken tot de dagen ervoor. Op zaterdag werken ook hier blijkbaar minder mensen. Het aantal taxi's is gehalveerd en dit geldt ook voor het aantal minibusjes. Onze "man" die ons dagelijks helpt met het zoeken (aanwijzen van zijn kant) van een minitaxi, vertelt ons dat geen minitaxi beschikbaar is. Wij worden gedirigeerd naar een lijn minibusje.
Ook goed; weer een andere ervaring die ons leert dat leven in Istanbul nog goedkoper kan. Eénmaal in deze minibus gezeten blijkt dat één tarief van toepassing voor de minibus. De prijs van de lijn minibus bedraagt meer dan de helft dan van de mini taxibus. De betaling is al een ervaring op zich! De flappen met lires gaan van hand tot hand en de chauffeur rommelt wat met wisselgeld en via vele handen ontvang je het wisselgeld weer. Geweldig systeem dat veel bureaucratie overbodig maakt!
Zo arriveren wij voor de laatste vogeldag bij de ingang van het park op de kleine Camlica.
Na de zeer genoeglijke wandeling door het park komen we al enigszins verhit aan bij het verlaten terras. Het wordt een warme dag die weer een aanslag zal doen op onze concentratie. De Kleine zwartkoppen tekken alweer

in de struwelen, de Boomvalken zijn actief en Jan grijpt alweer naar zijn fototoeter. Evenals voorgaande dagen zien wij weer een aantal trekkende Boompiepers die een korte tijd rusten in de Corsicaanse dennen.
Om 14.00 uur is de vogeltrek nog niet op gang en verpozen wij ons met waarnemingen van planten, insecten en zangvogels in de struwelen op de helling.
Harry komt terug na zijn gebruikelijke omzwervingen en meldt dat bij de vijver van het bijzondere paviljoen in het park 3 Grote gele kwikstaarten en 6 Merels zich tegoed deden aan het verfrissende water uit de vijver.
Na Harry's tweede wandeling in de verlaten tuin bij het gebouw van de zendmasten heeft hij en juveniele Grauwe klauwier bevrijdt uit een strik. Beide pootjes bleken vast te zitten in een doornstruik. De touwtjes zijn met een warteltje aan elkaar verbonden. Met een zakmesje worden de touwtjes van de pootjes losgesneden en de vogel de vrijheid teruggegeven. Het lijkt erop dat deze Grauwe klauwier al meerdere uren in de strik verward heeft gezeten, gelet op het slome gedrag. Het duurt minstens een uur voordat deze prachtige vogel plotseling een rups pakt. Hiermee is de bevrijding een feit en na verorbering van de rups, verdwijnt de Grauwe klauwier.
Op het gazon achter het theehuis zijn omstreeks 11.00 uur 15 Zweden uit de omgeving van het ons bekende Falsterbo neergestreken. Na de aankomst van de Zweden verschenen ook nog 3 Nederlanders. De gazongasten waren hoofdzakelijk geïnteresseerd in grote roofpieten en vertrekken na enkele uren richting grote Camlica. Opvallend was de interesse van één van de zweden voor onze waarneming van de Vale Spotvogel!
In de struwelen zijn inmiddels weer Hoppen gesignaleerd en iedereen heeft nu deze prachtige vogels gezien. Ook zijn als nieuwe soorten Zomertortel en Grote bonte specht waargenomen.
Deze zaterdag als laatste dag was rustig, maar als besluit noteerden wij toch nog diverse arenden, 255 Zwarte ooievaars en 246 Balkansperwers en inmiddels 6 pleisterende Boomvalken, waar Jan maar niet genoeg van kan krijgen. Op deze dag noteerden wij ook 1 Bruine kiekendief, waarbij het totaal op inmiddels op 10 ex. komt!
Om half zes verlaten wij ons zo "genegen" verlaten terras, nadat wij nog Nescafé koffie en pannenkoek uit de tent op de helling hebben genuttigd. Vermeldenswaard zijn nog de muzikanten die zowel op vrijdag als op zaterdag met respectievelijk een speciale trompet en een trommel onze buidel aantasten.
Het avondeten, bestaande uit rijst, werd deze laatste avond genuttigd in een modern restaurantje langs de hoofdstraat; onze maag en darmstelsel moesten enige rust hebben.

Dagtotaal roofvogels en ooievaars 21-09-2002

Ooievaar	6	Steppebuizerd	4
Zwarte ooievaar	255	Arendbuizerd	0
Aasgier	0	Wespendief	0
Keizerarend	0	Sperwer	0
Schreeuwarend	8	Balkansperwer	246
Slangenarend	6	Havik	0
Dwergarend	0	Torenvalk	1
Zwarte wouw	0	Roodpootvalk	0
Bruine kiekendief	1	Boomvalk	6
Steppekiekendief	0	Slechtvalk	0

Zondag 22-09-2002
Terugreis Istanbul-Schiphol
Op zondagmorgen hebben wij voor de laatste keer genoten van het ontbijt buffet, waarna wij voor 10 euro pp door a friend and an other friend naar de luchthaven van Istanbul zijn gebracht.
De terugreis in het vliegtuig was weer geheel anders dan de heenreis. We zaten door onze late boarding verspreid in het vliegtuig. Omstreeks 18.00 uur waren we meeste deelnemers aan deze vogelreis weer thuis.

Tips
- Wanneer je gebruik wilt maken van de lijndiensten; vooraf uitzoeken waar de halten zijn. Hoewel de taxiritten niet echt duur zijn, is vervoer via de lijndiensten een stuk goedkoper. Aangezien wij geen Turks beheersen, kwamen wij er pas op zaterdag achter dat vervoer via de mini lijnbusjes ongeveer de helft goedkoper is dan met de taxi.
- Wanneer je de heuvels van Sariyer wilt bezoeken, vooraf via Internetcafé uitzoeken hoe de weersgesteldheid is. Hoewel wij ons op donderdag 19 september ons prima op heuvel 1 hebben vermaakt, was er die dag geen vogeltrek.
- Wanneer je korte afstanden af wilt leggen zijn meerdere hotels in het Aziatische deel van Istanbul aanwezig. Wij vonden Aden Otel zeer geschikt, vanwege de ligging dichtbij de haven, lijndiensten, taxi's en het station. Het avondeten is in het Aziatische deel van Istanbul goedkoper dan in het West-Europese deel dat voornamelijk op toeristen is georiënteerd.

EEN LAAGVLIEGER……

Thermiektrek over de Bosporus

Je kijkt door je verrekijker de lucht af en plotseling vult het beeld zich met wazige kleine stipjes. Dat is je misschien wel eens overkomen. Je draait je kijker scherp en het blijkt dat enkele meters voor je een zwerm muggen danst. Zo was het soms boven Istanbul ook. Met dit verschil, dat nadat je scherp gesteld had het om honderden roofvogels bleek te gaan! Mysterieus, gigantisch, indrukwekkend en overdonderend. Kenmerken van de vogeltrek over de Bosporus. Het gebeurt allemaal geluidloos en je ziet nagenoeg geen bewegende vleugels.

HONDERDEN
BALKANSPERWERS
onderin een zwarte ooievaar

Ze doemen op vanuit het niets, soms als een soort ketting en soms als groep. En als je de eerste vogels in de kijker hebt loopt je hele beeld vol met zeilende roofvogels of ooievaars. Dan gaat bij de voorste vogels de glijvlucht plotsklaps over in een draaiende beweging en wordt de horizontale snelheid als het ware omgezet in een verticale lift. De stroom houdt niet op en steeds meer vogels beginnen onder in de thermiekbel hun rondjes te draaien. Terwijl de eerste vogels al vele honderden meters aan hoogte gewonnen hebben en de druk van de stijgende lucht al weer kwijtraken stromen onderin nog steeds vogels toe. Als een soort "contrastvloeistof" wordt op deze manier de bel zichtbaar.
Als de eerste vogels boven zijn kijken ze uit naar een volgende thermiekbel op hun trekroute. Een dergelijke bel zien ze waarschijnlijk door soortgenoten of andere thermiektrekkers die daar al hun rondjes draaien. Is de juiste bel bepaald dan worden de vleugels iets ingetrokken en dalen ze in een glijvlucht in de richting van de gekozen bel. Als een soort emmer die overloopt glijden de vogels achter elkaar aan uit de bel, op weg naar de volgende. Afhankelijk van de wind worden hierbij waarschijnlijk snelheden gehaald tussen de 30 en de 80 kilometer per uur en zo kunnen de vogels op een dag zonder noemenswaardig energiegebruik vele honderden kilometers afleggen.
Het bleef voor ons een raadsel vanwaar de vogels in de ochtend opstegen en waar ze in de loop van de middag weer neerstreken. Als honderden vogels gezamenlijk trekken moeten dat welleuke plaatsen zijn om te vogelen!

ARENDEN

Individuele en sociale trek

De ooievaars lieten een soort sociaal gedrag zien tijdens de trek, in tegenstelling tot de meeste roofvogelsoorten die een meer opportunistisch gedrag vertoonden. Af en toe zag je wel arenden in groepjes van twee of drie bij elkaar blijven. Het zou kunnen dat dit een oude vogel was met jongen omdat dan altijd wel één of twee jonge vogels deel uitmaakten van het groepje. Vooral bij slangenarenden was dit goed te zien. De grote groepen van soms honderden vogels kunnen ontstaan door de gelegenheid van de thermiekbellen maar ook omdat ze in hetzelfde gebied gefoerageerd en overnacht hebben. Vooral bij de balkansperwers leek dit het geval omdat ze af en toe in enorme groepen trokken.

De individuele trekkers glijden uit een thermiekbel naar de volgende zodra ze boven zijn en lijken niet achterom te kijken waar de rest blijft. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de zwarte ooievaars die vaak boven in een bel elkaar opwachtten om er vervolgens als complete groep uit te zijlen; een imposant gezicht.

ZWARTE OOIEVAARS
zijn sociale trekkers
ze wachten op elkaar

Weersinvloeden

Geen thermiek betekent geen of nauwelijks trek. In de periode dat wij er waren maakten we twee van zulke dagen mee. Het gevolg was wel dat de dag aansluitend aan zo 'n rustige dag hogere aantallen trekkers opleverden dan de daarop volgende dag. Kennelijk ontstaat er toch een soort stuwing maar om daar zekerheid over te hebben zou je ook gegevens moeten hebben over het weer in de noordelijker gelegen gebieden. Op de dagen zonder thermiek zagen we naar verhouding de meeste bruine kiekendieven, een soort die nauwelijks gebruik maakt van thermiek. De weersvoorspellingen zijn een belangrijke factor als je wilt plannen of en op welke plaats je wilt gaan observeren. Deze informatie is lastig te krijgen in Istanbul of je moet Turks spreken. De beste oplossing is nog het bezoek aan een internetcafé waarvan er net zo veel zijn als bij ons de super op de hoek.

Beperkingen

Ongetwijfeld zullen niet alles herkend hebben. Vooral de eerste helft van het verblijf was een leerfase om de silhouetten op naam te kunnen brengen. Hulp van ervaren engels sprekende vogelaars kwam dan uitstekend van pas! Maar ook al ken j e de soorten haal j e niet alles er uit Soms komen meerdere groepen gelijktijdig voorbij en weet je niet waar je kijken moet Soms is de afstand te groot en soms heb je tegenlicht waardoor je beperkt wordt Zo ontdekten we pas op de vijfde dag dat tussen de grote groepen zwarte ooievaars soms een groter exemplaar zat; dit bleken roze pelikanen te zijn. Als je er dan op gaat letten blijkt dit regelmatig het geval te zijn. En probeer uit een grote groep steppebuizerds en schreeuwarenden maar eens een dwergarend te spotten. Soms is het gewoon een toeval als je een dergelijk beest in de kijker krijgt en herkent We hebben wel besloten de minder voorkomende soorten alleen dan te registreren als we er zeker van waren dat het de betreffende soort was, anders werd de vogel bij de grote groep meegeteld waarvan die deel uitmaakte.

HERKENDE SOORTEN (aantal)

Schreeuwarend (1198)
Vooral voor de schreeuwarend blijkt de Bosporus één van de belangrijkste trekroutes te zijn. Iedere soort heeft zo zijn eigen trekperiode en voor de schreeuwarend zaten wij goed. Indrukwekkend om honderden schroevende arenden te zien. Soms ver weg, maar soms ook recht boven ons. Kleuren zijn soms zeer lastig te herkennen en meestal verraden alleen de silhouetten het verschil tussen oude vogels (brigaden en rafelige vleugelranden) en jonge vogels.

SCHREEUWARENDEN
doortrekkers in grote aantallen

Slangenarend (167)
Regelmatig vlogen slangenarenden met de schreeuwarenden mee. Goed herkenbaar aan de wat slankere vleugels en een lichter uiterlijk. Ook was het verschil tussen oude en jonge vogels goed zichtbaar. Naast de gave vleugels waren de jonge vogels herkenbaar aan een lichter uiterlijk en een licht bruine kop. Als in de late middag het "trekgeweld" tot rust kwam waren het regelmatig slangenarenden die als solist en op vleugelkracht trachtten een station verder te komen. Ze kwamen dan heellaag door zodat ze goed te bekijken waren.

SLANGENAREND

Dwergarend (38)
Dwergarenden waren er soms lastig uit te halen, vooral als ze meetrokken in grote groepen buizerds en schreeuwarenden. Echt dichtbij hebben we ze helaas niet gezien.

Keizerarend (6)
Keizerarenden op trek zijn solisten. Ze trekken in een heel eigen tempo en zien kans om veel minder snel te dalen dan de andere arenden. Dit zal uiteraard te maken hebben met de enorme vleugels; wat een beesten! We hebben ze nauwelijks zien draaien en je zou ze kunnen vergelijken met de rechte lijn die een vliegtuig op tien kilometer hoogte maakt. Er ging rust van uit.

KEIZERAREND
een majestueuze verschijning

Arendbuizerd (2)
Op 18/9 konden twee arendbuizerds genoteerd worden, al gebied de eerlijkheid te zeggen dat ze herkend worden door onze ervaren Zweedse medekijkers. Omdat er zo weinig doortrokken in die periode kregen wij daar geen ervaring mee om ze er uit te pikken.

Steppebuizerd (1823)
Met steppebuizerds lag dat iets gemakkelijker. Een stuk kleiner dan de arenden en wat opviel was dat de vogels onderling nauwelijks van kleurpatroon verschillen. Zeker als je dit vergelijkt met de buizerds die in ons deel van Europa voorkomt. Regelmatig enkele exemplaren tussen grote groepen schreeuwarenden maar op 20/9 werden we getrakteerd op groepen van meer dan 250 stuks. De grootste groep bestond uit 310 vogels.

STEPPEBUIZERD

Steppe kiekendief (1)
Op 17/9 werd een steppe kiekendief herkend. Niet in de grote formatie van de arenden meedraaiend maar een eigen weg zoekend.

Bruine kiekendief (10)
Een doortrekkend familielid, de bruine kiekendief, werd veel vaker gezien. Op één van de twee slechte thermiekdagen werden liefst 7 exemplaren gezien, bij Sariyer. Dit is bijzonder omdat de totale doortrek geschat wordt op 35 exemplaren! Geen thermiek voor de kiekendieven, gewoon laag op vleugelkracht in een rechte lijn naar warmer oorden.

Balkansperwer (1377)
Toen we op 16/9, naar later bleek de slechtste trekdag, nog maar net op de grote heuvel stonden vloog ons al een groep van ongeveer 40 balkansperwers bijna om de oren. Het miezerde maar deze vogels kozen er kennelijk voor laag vliegend over de boomtoppen hun reis voort te zetten. Zo dicht hebben we ze later niet meer gezien maar wel in grotere aantallen. Als een zwerm muggen draaiden ze kriskras door elkaar en hun formaat werd goed duidelijk als een arend in de groep begon mee te draaien. Ook regelmatig waren kleine groepjes sperwers te zien in groepen arenden en buizerds.

BALKANSPERWER
zelden zie je er maar één

Roodpootvalk (8)
Op 17 en 18/9 trokken een aantal roodpootvalken door. We zullen van deze soort er ongetwijfeld een aantal gemist hebben want ze vertoonden eigenlijk geen thermiektrekkend gedrag zoals de arenden en ooievaars. Soms was het toeval dat je een valk in je kijker kreeg want met het blote oog waren ze soms niet te zien. Heel hoog en continue rustig rondjes draaiend trokken ze voorbij. Waarschijnlijk hier en daar het bovenste deel van een thermiekbel meepakkend. Alleen vrouwtje en jonge vogels werden gezien.

Aasgier (6)
De wijze van trekken van de aasgieren die we zagen leek nog het meest op die van de keizerarenden. Heel hoog en rustig zwevend. De witte onderzijde met de zwarte afbakening was toch goed herkenbaar.

Wespendief (1)
Voor de trek van de wespendief waren we veel te laat in Istanbul. Er trekken eind augustus begin september trekken in een korte periode enorme aantallen door; wij zagen er slechts één die kennelijk even niet opgelet had toen de rest van de familie vertrok.

Zwarte wouw (2)
Ook op 17/9 werden twee zwarte wouwen gezien. Achteraf bleek dit de dag met het hoogste aantal soorten en ook met het grootste aantal getelde vogels.

Havik (5)
Eigenlijk verbazend was het passeren van de havik. Het waren er niet veel maar je vraagt je toch af waar die vogels wegkwamen. In het algemeen kunnen ze zich prima redden in de gematigde streken van midden-Europa en zouden ze de verre reis naar het zuiden niet hoeven te maken.

Witte ooievaar (102)
De trek van de witte ooievaar liep in de periode al weer sterk af. We zagen nog enkele kleine groepen en soms hadden individuen zich aangesloten bij hun zwarte naamgenoten. Dit laatste leverde overigens leuke beelden op. Mooi hoe een groep van ruim dertig ooievaars in een bijna perfecte formatie als een "Perzisch tapijt" voorbij kwam.

WITTE OOIEVAARS

Zwarte ooievaar (2050)

Voor de zwarte ooievaar zaten we goed in deze periode. Veel groepen variërend van 30 tot 200 stuks passeerden ons aan alle kanten. Zoals al eerder vermeld trekken ze echt als groep. Wachtend op elkaar boven in de thermiekbel en er als één formatie uitglijdend. Als de thermiekvorming op zijn best was volgden de ooievaars niet alleen de routes boven land maar staken ook regelmatig groepen een deel van de Zee van Marmara over. Soms recht over de Prinseneilanden maar ook soms nog zuidelijk daarvan. Kennelijk hadden ze zicht op de kust van de zuidzijde van de Zee. Arenden hebben we dit niet zien doen, kennelijk beducht voor een nat pak.

ZWARTE OOIEVAARS
vergezeld door één witte

Roze pelikaan (9)

In het tweede deel van de week herkenden we af en toe "een grotere zwarte ooievaar". Bij nader inzicht bleek dit om roze pelikanen te gaan. Meestal één exemplaar in een groep ooievaars, soms twee. Op afstand verraad alleen het formaat hun aanwezigheid.

ROZE PELIKAAN
in een groep zwarte ooievaars

Blauwe reiger (396)
Heel opmerkelijk was de trek van blauwe reigers. We kenden dit fenomeen niet en hebben er tot op heden niets over kunnen vinden. We zagen op verschillende dagen groepen vliegen variërend van 45 tot 100 exemplaren, altijd in V -formatie. De trekrichting was ook niet gelijk aan die van de roofvogels en de ooievaars maar ging van de Zwarte Zee richting Zee van Marmara, en altijd over het Europese (noordwestelijke) deel van Istanbul. Het zou voedsel of slaaptrek kunnen zijn maar we hebben nooit één reiger in tegenovergestelde richting zien vliegen.

BLAUWE REIGERS
voor ons een vreemd gezicht deze soort te zien in een V-formatie

Pleisterende roofvogels
Uiteraard herbergt de omgeving van de Bosporus ook de nodige roofvogelsoorten die gezien het klimaat wel als standvogels aangeduid kunnen worden. Slechts enkele sperwer werd gezien, jagend tussen de bomen op de heuvels. De kleur van deze sperwers week af van die van de balkansperwers .
Bij ons observatiepunt bij Sariyer zaten we aan de voet van een hoogspanningsmast. Pas toen één van de vogels alarmeerde bleek dat er twee slechtvalken in de mast zaten. Een volwassen mannetje en vrouwtje, beide niet geringd. Niet duidelijk kon worden vastgesteld of ze tot de ondersoort F .P. broekie behoorden, wat gelet op de geografische verspreiding van deze soort goed mogelijk was. Tijdens de boottocht op de terugweg naar Istanbul bleek op een andere mast aan de Aziatische kant van de Bosporus nog een slechtvalk te zitten.
De torenvalk komt in dit gebied nauwelijks voor. De bebouwing en vegetatie bieden aan deze soort geen geschikte biotoop. Slechts enkele torenvalken werden waargenomen.
Voor de boomvalk blijkt dit een uitstekende biotoop! Vooral op de kleine heuvel waren twee "gezinnetjes" actief. Als er even geen trek te zien was waren het de jonge boomvalken die altijd weer de aandacht trokken. De eerste jachtervaringen deden ze op door het vangen van vliegende mieren en andere insecten. Was er even niets te halen dan konden ze altijd nog de kauwen en de bonte kraaien in de omgeving pesten. Als echter een oude vogel met prooi verscheen dan vlogen ze allemaal luid piepend naar de oude vogel als een stel ondervoedde jonge honden.

Jan van Dijk

Voor de aantallen per soort en per dag een de weersomstandigheden zie bijlage.

JONGE BOOMVALK
“dagelijkse kost”
tijdens ons verblijf

ISTANBUL CULTUREEL IN VOGELVLUCHT

Het was in augustus dat Harry van Diepen mij attent maakte op een reis naar Istanbul alwaar een aantal Gelderse vogelaars zich op zouden maken om de trek van vooral Europese roofvogels naar het Zuiden
te gaan waarnemen. Nu was ik nog maar een beginnend vogelaar, echter deze reis sprak zeer tot mijn verbeelding en ik riep dan ook meteen: "O, dan wil ik gelijk mee", nog niet wetend of mijn spiksplinter nieuwe baas mij daarvoor wel vrij wilde geven. "Vrouwen mogen niet mee", was het ongeëmancipeerde antwoord van Harry, "want er zijn slechts tweepersoonskamers in het hotel" en naar bleek, vogelaars zijn een kuis volk, dus daar ging mijn mooie reis. Ik ben echter niet zomaar uit het veld te slaan, dus dacht ik: "Tom Poes, verzin een list…". "Ik vraag GertJan wel mee, die ken ik al jaren en daar slaap ik dan wel bij op de kamer …." en ik gebruikte al mijn overredingskracht. Harry zwichtte en regelde vervolgens alle risico mijdend een tweede vrouw in de persoon van Margriet. Mijn baas ging ook overstag en zo kwam het dat ik in Istanbul in Hotel Aden de kamer een hele week lang keurig netjes en ook nog heel gezellig met Margriet heb gedeeld en dus toch alles heb meegemaakt….. en hoe.
Er is mij gevraagd om een verslag te schrijven over de culturele zaken die ons in Istanbul gepasseerd zijn vooral omdat ik daar meer in thuis ben dan in de vogels en dat doe ik graag.
De eerlijkheid gebied mij te zeggen dat ik geen idee had van wat mij op deze reis te wachten stond. Ik ben nog nooit met een stel vogelaars op pad geweest, laat staan op een "weeklange" reis naar Istanbul. Wat stelde ik mij van vogelaars voor? Een droog volkje of fanatieke lui met beperkte belangstelling? Vier uur opstaan en om tien uur met de kippen op stok? De enige die ik echt goed kende was GertJan Blankena en oppervlakkig Harry van Diepen. Het was dus een echt avontuur voor mij. Welnu, vanaf het moment dat wij op zondagmorgen om negen uur in de zelfs toen al vertraagde trein stapte die onderweg nog meer oponthoud kreeg, omdat de machinist nog niet gearriveerd was (via de intercom klonk op de bekende toonloze wijze van de NS: "Wij wachten nog op de machinist"), ontdekte ik dat alle vogelaars behalve kijkers en fototoestellen ook voorzien waren van een uitstekend gevoel voor humor. Erik Murris ontpopte zich als een humorvolle woordkunstenaar en vanaf zijn commentaar dat de NS niet veranderd, maar wel openhartiger was geworden hebben mijn lachspieren het er flink van langs gekregen. Om maar niet te spreken van het moment dat we de douane passeerden en mijn doorgang werd gemeld door een luide piep uit het "ijzervreet-apparaat". Er kwam een stevige geüniformeerde tante op mij af en voor ik het wist stond ik met twee armen in de lucht naar Eric te kijken die hetzelfde overkwam in een andere rij. Alle lichaamsholtes werden stevig doorkruist en het speet ons nog dat wij door onze eigen sexegenoten gefouilleerd werden. Het was voor de andere reisgenoten natuurlijk een kostelijk vermaak. We werden gelukkig "veilig" gevonden en mochten door.
Toen kwam Istanbul. Als je praat over cultuur, dan kun je naar meerdere aspecten kijken.

Zoals 1.
Gewoonten in het verkeer.
De wegen zijn veelal 4-baans aan beide zijden en dus rijd je met z'n zessen naast elkaar. Het verkeer is een onophoudelijke stroom van auto's, waar nooit meer afstand tussen is dan anderhalve meter of minder. Als iemand dus een weg op wil rijden kan hij wel wachten, maar er komt nooit een gat, dus werpt hij zich er gewoon tussen. Ritsen met geweld is dat. Er wordt getoeterd, gestuurd, geremd, gas gegeven, geperst, even met zeven naast elkaar gereden en gewoon doorgegaan. Hoe was dat liedje van Herman van Veen ook al weer?

EEN BROODJESVERKOPER LAVEERT TUSSEN HET TOETERENDE BLIK OM ZIJN WAAR AAN DE MAN TE BRENGEN

Als er een stilstaande file is, gooit zo'n taxichauffeur alle geluid van zijn claxon in de strijd, duwt, sjort, pusht en wijkt met een vaart uit over het traject van een benzinepomp en komt zo wel 20 auto's verder in dezelfde strijd terecht. Er waren taxi's bij, waarin de rek uit elke veer was. Ook had er één een constante heen-en-weerrammel omdat de schokbrekers tot de geschiedenis behoorden. Margriet en ik zaten meestal als goedgeëmancipeerde vrouwen op de achterbank op de middelste plek, shockingklem vast tussen 2 Germaans geschapen Hollandse mannen. Daarna hadden onze heupen niets baroks meer. We waren min of meer Gotisch omhoog geklemd. Dan moet je je het commentaar van de heren bij al dit gebeuren nog voorstellen … Het bleek steeds weer dat wij het achterwege laten van incontinentiemateriaal als gebrek konden classificeren. Midden in al die chaos, zelfs langs de vangrail liepen mensen met handkarren en wagens getrokken door het nog voor het stalen uitgevonden ros.
Dan het oversteken: elke morgen naar de taxi's en 's avonds weer vice versa. Het was een soort "God zegen de greep" en een attitude van ware doodsverachting. Een klein gaatje en gaan met die banaan. De meesten remden net op tijd. De culturele achtergrond: Die hele week in al dat verkeer hebben wij misschien 2 keer blikschade gezien. Geen ongevallen….. ergo, verdraagzaamheid en je willen plooien naar de ander liggen daaraan ten grondslag volgens mij, meer nog dan routinier-zijn, wat ook een voorwaarde is natuurlijk. Leerzaam!

Cultuur 2
De mensen.
De gevarieerdheid in Amsterdam is natuurlijk ook niet mis, maar wel anders. Je zag inderdaad van zwaar gesluierde vrouwen, tot de befaamde shawls als tot uiterst modern geklede en ongesluierde vrouwen. Welke echt opvielen waren vrouwen gekleed in kleurrijke rokken (bont) blouses en shawls. Zij hadden een donkerder uiterlijk (haast iets zigeunerachtigs) en leken tot de armsten te behoren. Soms zag je zo'n vrouw met twee kinderen op een matje op de stoep liggen slapen, terwijl een megastroom aan mensen hen passeerden zonder erop te letten. Er was veel straathandel. Soms lag er een stapel overhemden gewoon op de stoep. Ook zag je kleine vitrinekastjes die op een onderstel van een kinderwagen waren gezet. Daar waren dan etenswaren in uitgestald. Alles werd op straat te koop aangeboden en o wee, als je iets wilde zeggen, al was het maar nee… Als ik soms even probeerde na te denken over 15 miljoen inwoners op een oppervlakte van ongeveer de provincie Utrecht, die allemaal de kost moeten verdienen, eten, slapen, zich warm houden, wassen en naar het toilet gaan…… dan was een mierennest hier niets bij en hield ik snel op hierbij stil te staan.

DAT WE HELEMAAL VANUIT
NEDERLAND KWAMEN OM HIER
NAAR VOGELS TE KIJKEN HEBBEN
WE NIET UIT KUNNEN LEGGEN

En dan overal katten. In de kleinste hoekjes en gaatjes. Met tientallen in de haven, trachten ze visafval te bemachtigen. Moeders met kittens onder een karretje verstopt. Met tientallen op het afval van de markten. In alle hoeken en gaten zaten er wel een paar. Ook op de heuvels dus. Hoeveel over de hele stad? Verder kan je ondanks de niet aflatende stroom mensen zeggen dat we bijna geen hond gezien hebben. Die passen niet in deze cultuur waarschijnlijk….
Eéntje dan, op de Kucuk Camlica (kleine heuvel). Broodmager keek hij op afstand naar ons. Harry begon zijn brood op te offeren en de anderen volgden. Binnen enkele uren had hij zich bij ons geïnstalleerd en toen een vreemde even later ons "terras" wilde betreden, bleek hij ons als zijn troep te hebben geaccepteerd en ging hij er, waaks als hij was geworden, luid blaffend op af. "Atatürk", zoals ik hem al snel genoemd had, lag binnen de kortste keren aan mijn voeten en 's avonds rende hij kwispelend met opgeheven kop voor ons uit: "Ik heb mijn roedel gevonden", leek hij uit te stralen. We moesten hem met geweld terugsturen, hij kon niet mee….. Lag ik die nacht niet wat langer wakker?

Cultuur 3

Vrouwen en eten. Elke avond zochten we een ander restaurant. De kunst was er een te vinden die ook bier en wijn serveerden, want de Islam verbiedt nu eenmaal het gebruik van alcohol. Het was dus elke avond een mars achter de drankzuchtige mannen aan, terwijl de magen knorden en de benen verslapten wegens het gebrek aan voedingsmiddelen. Honderden meters werden afgesjouwd over de drukke winkelstraat of door de smalle steegjes. Toch is het elke avond gelukt, na een aantal droogstaande en weigerachtige tentjes en mannen, een ander restaurant te vinden waar ook wijn en bier verkrijgbaar waren. Het viel op dat in geen van die gelegenheden vrouwen te vinden waren buiten Margriet en mij om dan. Eenmaal, op de woensdagavond, kwamen we een echte mannentent binnen, want er stond een voetbalwedstrijd op, Rusland tegen Turkije. De oudere bediende sprak geen letter van welke taal dan ook, behalve Turks. Het werd dus een aanwijsconversatie. Ik wilde graag een glas water, want wijn was er niet en trachtte dit met handen en voeten en het roepen van "wottur" (Engels water) duidelijk te maken. Ik weet niet wat die man van vrouwen die een café bezoeken dacht, want mijn "wotter" en gebaren voor een groot glas resulteerden inderdaad in een groot glas gevuld met heldere vloeistof. Echter, toen ik dorstig geworden een flinke slok nam, bleek hij gevuld met wodka!!! Tot grote hilariteit van de mannen die er met z'n allen voor gezorgd hebben dat het glas leeg ging. Onze mannen sloten zich overigens politiek bewust aan bij de toejuichingen voor het Turkse elftal. Toen er dan ook gescoord werd vloog het hele café schreeuwend overeind inclusief den Hollanders! Het café is nooit meer hetzelfde geworden na die avond.

Op vrijdagavond nam Harry de leiding op zich om weer een eetgelegenheid met drank te vinden. Voor het eerst werden we te woord gestaan door een donkerharige vrouw. We werden min of meer binnen gesleurd tot helemaal achterin de bijna lege tent, waar een life-band speelde. Opnieuw geen begrijpelijk taal. Eric voerde het woord, ook al begreep hij er ook geen jota van. Veel hilariteit als er weer iets begrepen werd. Er kwam wijn en bier op tafel! De vrouw bleef maar vragen stellen en opeens kreeg ik een ingeving. Een belangrijk cultureel verschijnsel was aan ons voorbijgegaan: Een buikdanseres. Ik zei dan ook: Eric volgens mij vraagt ze of we een buikdanseres willen, waarop Eric onmiddellijk riep op alle verdere vragen met ja te antwoorden. Een paar werden angstig en riepen, "dan gaan we terug naar het hotel!", je weet maar nooit tenslotte waar zulke dingen op uitdraaien….. Er verdween inderdaad op een gegeven moment een vrouw achter een deurtje, die na enige tijd als een zwarte Lola tevoorschijn kwam. Ze bleek slechts een zangeres met veel volume en erg Turkse muziek. Ze hield het lang vol, langer dan Jan van Dijk lief was. Hij had helemaal niets met deze vorm van cultuur en toen ze dan ook eindelijk zweeg stelde hij nuchter vast: "En dit was dan de laatste schreeuwarend van vandaag!". Weer afhakende lachspieren natuurlijk, temeer daar ze net zo donker was als die vogelsoort.

Cultuur 4

Historie en gebouwen.

Daar valt natuurlijk heel veel over te melden en GertJan en ik hadden van tevoren besloten om behalve vogels in elk geval een dag te besteden aan de Aya Sofia en de Blauwe Moskee. Toen het de allereerste dag bleek te regenen en er slechts laagvliegend een aantal snelle jongens waren gepasseerd, die tot de Balkansperwers bleken te horen, was het wat vogels betreft een depressieve start te noemen. Rudi had nog tegen me gezegd: "Denk erom, wat je ziet dat zie je en laat dat niet uit je hoofd praten, want voor je het weet wordt het een andere soort!". Hier heb ik veel aan gehad Rudi, ook die eerste dag al. "We zien niets", zei ik, "Laten we naar de Aya Sofia gaan!". Het was flink praten tegen vogelaars die alleen maar voor vogels komen, maar ja, die waren er niet. Hen toch over kunnen halen en alleen het avontuur al om van Azië naar Europa over te steken over de zee van Marmara deed ons allemaal wel wat.

MARIA MET HET KIND JEZUS
afgebeeld in de Aya Sofia

Ik moet zeggen dat het bezoek aan die moskeeën veel openbaring heeft gegeven. Wat ik nooit verwacht had was dat er een schildering van Maria en het kindje Jezus op één van de koepels in het plafond aangebracht was.
Dit werpt een ander licht op de historie. De beschilderde koepels waren sowieso schitterend. Ook was het nieuw voor mij dat de Aya Sofia door de Grieken is gebouwd en wel door Justitianus. Al 600 jaar voor Christus vestigden zich volkeren op zowel de Aziatische als Europese oever. De Perzen en Romeinen hebben er gewoond enz. Justitianus werd tot het Christendom bekeerd en liet de grote moskee dus bouwen. Zo ook de Blauwe moskee, die vooral imponeerde door de prachtige glas-in-lood ramen, de enorme tegelplateaus en muurschilderingen, allemaal in de hoofdkleur blauw. Zo ook alle kleedjes op de vloer (geen stoelen of banken dus!).

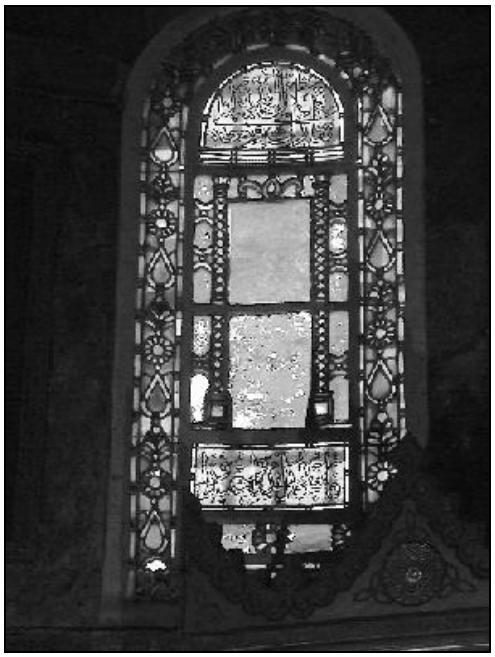

EEN VAN DE SCHITTERENDE
GLAS-IN-LOOD RAMEN

De vogelaars die aanvankelijk met enige weerstand de moskee betraden bleken later best onder de indruk van dit historische monument. Vooral toen ze luid werden toegejuicht door een “wolkje” alpengierzwaluwen die daar rondvlogen en karakteristiek kwetterden. De Blauwe Moskee hebben niet allen van binnen gezien, jammer want hij was erg mooi en het was bijna niet te geloven dat hij al zo oud was. Tegen sluitingstijd arriveerden we in de “Grande Bazaar”, een ondergrondse zeer oude markt. De oorspronkelijk markt werd daar al tijdens het Byzantijnse rijk gesitueerd. Later , onder Mehmed II werd hij overkoepeld. De sfeer was heel bijzonder en moeilijk te beschrijven. Geweldig om daar geweest te zijn. Het was veel te kort tijd. GertJan en ik besloten verderop in de week ons bezoek aan culturele plekken voort te zetten.
Aansluitend hebben we in het Europese deel die avond fantastisch gegeten in een sfeervol ruw stenen vertrek van een typerend Turks restaurant, bediend door een humorvolle ober. De cultuur van de vogels was even doorbroken en volgens mij had niemand daar spijt van. Daarna dagen waarop ik diep onder de indruk ben gekomen van de trek van de vogels en hoe mijn reisgenoten mij daarin de weg wezen. Daarnaast de veelheid aan andere dieren en flora. Alles was even overweldigend. Op zaterdag deden GertJan en ik zoals wij ons hadden voorgenomen en togen wij opnieuw over de zee van Marmara dit keer naar het Topkapi paleis en -harem. We leerden hoe een sultan en zijn gezin (harem) daar leefden. Alles was bijna geheel origineel nog aanwezig. Zelfs de ruimte waar de ezels werden gehouden voor het verzamelen van ezelinnenmelk voor de dames om in te baden, was er nog! We kregen een ander zicht op een harem en haar eneuchen en hun invloed op de sultan en geschiedenis, al werd ons verteld dat sedert Atatürk polygamie wettelijk niet meer is toegestaan. Ook werden we door een Turkse man gewezen op een historische ondergrondse wateropslag, de Yerebatan Cisterne, waar Medusa ondersteboven als pilaar in het water stond. Het water werd aangevoerd uit de boven Istanbul gelegen bossen over een aquaduct, waarvan we de restanten op weg naar de Tepe I, aan de Bosporus richting Zwarte Zee, met z’n allen hebben gezien. In de nog aanwezige “aanvoerpijp”, was een tapijtenwinkel gevestigd en alhoewel ik moet toegeven dat we ons hadden laten ronselen, heb ik daar zeer tot mijn genoegen een oud kamelenkleed gekocht voor resp. weinig geld. Hij prijkt nu in de keuken aan mijn muur en brengt als ik ernaar kijk veel dierbare herinneringen boven. De tapijtenhandel die vooral afhankelijk van de Amerikanen was, is sedert de vermaarde 11^{e} september ingestort. Voor onze vrienden vogelaars kochten we in de ons nog resterende tijd in de

ondergrondse Grande Bazaar, cultuureigen geluksogen die zij voor zichzelf dan wel familieleden wilden hebben. Deze ogen zag je regelmatig in alle maten hangen op huizen en ingangen van restaurants. Zij weren het kwaad en dat is nooit weg natuurlijk…..

GRANDE BAZAAR
wij noemen dat
"overdekt winkelen"

Ik denk ook dat de grote hoeveelheid geluksogen die we bij ons hadden ons veilig loodsten door de enge verlaten straatjes die GertJan koos naar de haven om tijd te winnen. Het was al donker en we passeerden menig wapenwinkeltje. Brrr. En toen nog de enorme drukke straat over naar de haven met handen vol tassen en geel-wit geblokte stoepranden die wel een halve meter hoog waren en beklommen moesten worden om de laatste veerboot te halen. Na lang zoeken vonden we onze vogelvrienden in een restaurant langs de drukke havenweg voor onze laatste warme maaltijd met bier en wijn.….
Dit was de laatste avond van een rijk gevulde week Istanbul, waar we veel meemaakten in de aanwezigheid van een volk met een hoge vorm van beschaving en cultuur en waarbij de krankzinnigheid van een megastad met haar vervuiling en chaos de aloude trek van de vogels, de weg van de natuur, nog steeds niet heeft kunnen veranderen dan wel tegenhouden. Boeiend was het……

Astrid de Groot, beginnend vogelaar

ISTANBUL LAAT IN DE MIDDAG; DE AYA SOFIA EN DE BLAUWE MOSKEE ALS SILHOUETTEN

Sfeer
Sfeer en vermogen elkaar te begrijpen en aan te vullen tijdens reizen is een belangrijke vereiste om samen op pad te gaan. Tijdens het gezamenlijk reizen gaat het niet alleen om kennis verrijking , maar ook om het ontdekken van elkaars interesses. Het ontdekken van interesses van elkaar geeft een sociale verbreding en met een open mind met elkaar om te gaan tijdens een reis.
Tijdens deze reis die primair was gericht op de bestudering van "luchtpieten" ontstond een prima sfeer die zich niet beperkte tot het filosoferen over al dan niet gemiste waarnemingen van veraf "pieten".
Sfeer is ook fanatiekelingen corrigeren die s'avonds tijdens de kebab nog steeds over staartveren praten, maar moeten kijken naar de zangeres met schouderveren die op vrijdagavond voor onze tafel speciaal optrad en door Rudie op speciale wijze beloond werd met een fooi.
Sfeer is ook oog hebben voor cultuur in de groep; wij denken dat deze reisgroep de KNNV cultuur zelf kan invullen en daardoor in staat is interessante reizen te organiseren.
Sfeer komt ook tot uitdrukking in het spraakgebruik en spreekt soms boekdelen!

- Tussen de bedrijven door werd ook enige tijd besteed aan de verrijking van de Nederlandse taal; uitdrukkingen die op het terras van de kleine Camlica klaterden, waren:

- *Je wordt hier een uitgedroogde garnaal*. Deze uitdrukking had een diepere betekenis en hield in dat er thee vanuit het theehuis geserveerd moest worden.
- *Nou heb je de bok an 't dritten*. Deze uitdrukking van Rudie en betekent dat je in rap tempo bij je telescoop moet komen, in verband met een dreigende zonsverduistering van Zwarte ooievaars.
- *Dat maakt mij de pies niet lauw*; Dit betekent zoiets van; Mij krijgen ze niet klein, laat de arenden maar komen.
- *De koffie is duurder dan de tied*. Dit betekent dat je je geen tijd mag gunnen om koffie te drinken, aangezien er veel vogels uit het zwerk neerdalen.
- *Je kunt zelfs zonder kijker zien dat ze groter zijn*; dit is een uitdrukking van Erik. Aan het eind van de zaterdagmiddag viel Erik dan ook in slaap.
- *Het wordt tied veur een trekkebekje*: zonder toelichting wel duidelijk.
- *Hie hef een behangersbuikje*; slaat op een overtrekkende Pelikaan.
- *Dit is ontzettend aardig, ze vallen uit een luchtbel*. Heeft betrekking op het plotseling verschijnen van een thermiekbel met honderden vogels.
- *Dit is knap ongenuanceerd*; foutieve waarneming.
- *Ik vind het wel wat op dit plateautje in den vreemde*; spreekt voor zich.
- *Nu zie je wat dat doet – een paar vogeltjes*; spreekt voor een vogelaar voor zich.
- *Ik vind het iets sterker dan links omgedraaide yoghurt*; onbekend gereserveerd gerecht.
- *De bus is net een blik doperwten*; spreekt voor zich.
- *Mijn maag wordt een leren lap van binnen*. Astrid wat betekent dit alweer?
- *Die hebben ze vergeten af te stempelen in Istanbul*; snelle rechtdoor vlieger.
- *En volgens Astrid zijn er wolken vogels, bellen vogels en batterij vogels!*
- *Denk erom, wat je ziet dat zie je en laat dat niet uit je hoofd praten, want voor je het weet wordt het een andere soort*; standaarduitdrukking van Rudie, betekent laat je niet van de wijs brengen.
- *Wie schrijft die blijft;* van wie zou die uitdrukking zijn, laat zich raden!
- *Kump wèh*. Dit is een standaarduitdrukking van Margriet en betekent zoiets van; Komt allemaal wel goed.

Straatventers
Straatventers geven een bijzondere charme aan de cultuur waar je je op dat moment mee bezig bent. In Istanbul inventariseerden wij naast de vogelsoorten ook de straatventers. Niet vanwege curiositeit, maar uit nieuwsgierigheid hoe andere culturen leven. Op straat is tot diep in de nacht van alles te koop.
Broodjes, Augurken, Zakdoekjes, Zeep, Hoofddoeken voor sluiers Zoete wafels, Broodje makreel, Gepofte kastanjes, Geroosterde suikermais, Gekookte eieren, Schoenen, T-shirts, Fruit, Speelgoed, Boekjes/brochures, Zonnepitten, Water en Frisdrank, Horloges en Telefoons.
Whatever you need! But haggle!

Epiloog
De deelnemers aan deze KNNV vogelreis kijken terug op een zeer geslaagde reis die veel leermomenten had en zeker aanbeveling tot een vervolg verdient. De voorbereiding was bij Harry van Diepen in goede handen. Dit kan ook niet anders, aangezien Harry in 2003 zijn eerste lustrum voor de organisatie van vogelreizen kan vieren.

Samenvatting
Van 15 september tot en met 22 september 2002 hebben leden van enkele vogelwerkgroepen van de KNNV onder leiding van Harry van Diepen Istanbul bezocht om de vogeltrek te beleven. De vogeltrek in Istanbul speelt zich af in het centrum van de stad, waar twee parken op een heuvel liggen. Bij vogelaars zijn de twee heuvels bekend om de trek van respectievelijk Witte ooievaars, Zwarte ooievaars en natuurlijk Arenden.
Het doel van deze vogelreis was om vliegbeelden te bestuderen en niet zo zeer om grote aantallen te kunnen noteren. Dit resulteerde in een frequent bezoek van de Kleine Camlica die in tegenstelling tot de Grote Camlica minder in trek is bij vogelaars. Op de Kleine Camlica kan naast de bestudering van overtrekkende Arenden ook aandacht besteed worden aan zangvogels die zich in het park ophouden.
Opvallend was dat vrij weinig vogelaars aanwezig zijn in vergelijking met de grote aantallen vogelaars die tijdens de trekperiode zich in Falsterbo in Zuid-Zweden verzamelen. De afstand speelt hier natuurlijk wel parten. Desalniettemin waren tijdens deze week enkele Denen en een groep Zweden uit de omgeving van Falsterbo aanwezig.
Naast de bezoeken aan de Grote Camlica en de Kleine Camlica hebben wij ook een bezoek gebracht aan Tepe 1 in Sariyer aan de monding van de Zwarte zee, inclusief terugvaart met de veerboot over de Bosporus.
Het bezoek aan het Europese deel van Istanbul wat vooral bekend is om zijn oude cultuur met imposante moskeeën bleef beperkt tot de maandagmiddag, aangezien deze reis primair gepland was voor de vogeltrek.
Naast de bestudering van de vogeltrek is ook aandacht besteed aan de aanwezigheid van flora en dagvlinders.
In totaal zijn 84 vogelsoorten waargenomen, waarvan vooral de trekkende Arenden en Zwarte ooievaars veel indruk op ons hebben gemaakt.
Deze samenvatting is kort gehouden, aangezien wij van mening zijn dat dit verslag van slechts één weekje Istanbul veel informatie biedt voor vogelaars die van plan zijn om te genieten van de vogeltrek over de Bosporus.

Adres inkwartiering:
Aden – Otel
Kadiköy – Istanbul
RihtimCad. Yagurtcu Sükrü Sak
No: 2 Kadiköy – Phorle: 0216-3451000
Telex: 2952 Soutr.
Telefax: 0216-3462567

Literatuur:

- Berkel Kees van. Vogeltrek over de Bosporus. Reisverslag van Ecotouristservices. Vledder. 2001.
- Blamey en Wilson. Wilde flora rond de Middellandse Zee. 1998
- Forsman Dick. Raptors of Europe and The Middle East. 1999
- Génsbol Benny. Roofvogels van Europa Noord-Afrika en het Midden-Oosten. 1994
- Gooders J. en A. van den Berg. De belangrijkste Vogelgebieden in Europa. Blz. 231/232. Zomer & Keuning – Ede/Antwerpen. 1989.
- Madge Steve. and Hilar Burn. Wildfowl. An identification guide to the ducks, geese and swans of the world. Christopher Helm. London. 1988.
- Meer Ad van der. Verslag Vogelbeschermingsreis naar Turkije. (Bosporus en Istanbul), brug tussen twee werelddelen. Van 13 tot en met 23 september 1990. Nijmegen. 1990.
- Plettinck Lieven. Stedentrip Istanbul. Prachtige moskeeën en drukke bazaars. Reisverslag 2002.
- Polunin Oleg. Plantengids van Europa. 1975
- Roger Phillips en Martyn Rix. Bloeiende heesters. 1989
- Roselaar C.S. Songbirds of Turkey. An atlas of biodiversity of Turkish passerine birds. GMB uitgeverij. 1995.
- Stair Bill & Doreen. Turkey birding Diary. Reisverslag – 15 september tot 9 oktober 2000.
- Steinbachs Naturfúhrer. Planzen des Mittelmeerraums. 1996
- Svensson Lars & Peter J. Grant. ANWB Vogelgids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn. 2002.

KNNV afdeling Epe en Heerde								
Vogelreis Istanbul - Bosporus 2002 - 15-09-02/22-09-02								
	15-sep	16-sep	17-sep	18-sep	19-sep	20-sep	21-sep	22-sep
Locaties	Kadikoy	Buyuk Camlica	Buyuk Camlica	Kucuk Camlica	Sariyer	Kucuk Camlica	Kucuk Camlica	Kadikoy
Yelkouanpijlstormvogel					75			
Roze pelikaan						4	2	
Aalscholver	x				x			x
Blauwe reiger	x		155	195	1	100		
Ooievaar			46	48			6	
Zwarte ooievaar			495	995	4	301	255	
Eend					55			
Aasgier			6	3				
Keizerarend			2	1		2		
Schreeuwarend			616	407	1	89	8	
Slangenarend			58	61		37	6	
Dwergarend			18	15		5		
Zwarte wouw			2					
Bruine kiekendief				4	7		1	
Steppekiekendief			1					
Buizerd			5	4	2		2	
Steppebuizerd			171	101	1	1546	2	
Arendbuizerd				2				
Wespendief			1					
Sperwer		1	1	1				
Balkansperwer		43	869	157		61	246	
Havik			2	2	2	1		
Torenvalk			3			1		
Roodpootvalk			1	7				
Boomvalk		2	11	4	2	4	6	
Slechtvalk					3			
Kokmeeuw					x			
Geelpootmeeuw	x				x			x
Audouinsmeeuw					x			
Dwergmeeuw	x				x			
Grote stern	x				x			
Lachstern					42			
Rotsduif	x				x			x
Turkse tortel			x					
Zomertortel							1	
Palmtortel	x	x	x	x	x	x	x	x
Stadsduif	x	x	x	x	x	x	x	x
Gierzwaluw			100			x	x	
Alpengierzwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x
Hop				3		3	1	
Bijeneter					7			
Halsbandparkiet				x		x	x	
Groene specht			1	1				
Grote bonte specht							1	
Syrische bonte specht				x		x	x	

Draaihals						1		
Oeverzwaluw				15				
Boerenzwaluw				40				
Huiszwaluw			x	x	x			
Duinpieper			3	2		2		
Boompieper		x	x	x		x	x	
Witte kwikstaart			2					
Gele kwikstaart				x	3	x	x	
Grote gele kwikstaart						1	3	
Winterkoning		x		x		x		
Heggenmus			x			x		
Paapje			x		x			
Kramsvogel						10		
Merel							8	
Zwartkop		x	x					
Orpheusgrasmus				1	2	1		
Braamsluiper		x	x	x				
Kleine zwartkop		x	x	x	x	x	x	x
Vale spotvogel						1		
Fitis		x	x	x	x	x	x	
Tjifttjaf			x					
Grauwe vliegenvanger				x		x	x	
Kleine vliegenvanger		x	x	x	x	x	x	
Withalsvliegenvanger		x						
Koolmees		x	x	x	x	x	x	
Pimpelmees		x	x	x	x	x	x	
Staartmees						x	x	
Boomklever						8	x	
Boomkruiper						x	x	
Grauwe klauwier						x	x	
Isabelklauwier						x		
Ekster		x	x	x	x	x	x	
Gaai		x	x	x	x	x	x	
Kauw		x	x	x	x	x	x	
Bonte kraai	x	x	x	x	x	x	x	x
Spreeuw	x							x
Huismus	x	x	x	x	x	x	x	x
Ringmus						x		
Vink		x	x			x		
Cirlgors					x			

Plantenlijst Istanbul september 2002 van planten, waargenomen op de Camlica's in Istanbul.

Anthemis tinctoria	Compositae	Gele kamille *
Asparagus acutifolius	Liliaceae	Stekelige asperge
Bellis sylvestris	Compositae	Grote madelief
Calamintha nepeta	Labiatae	Kleine bergsteentijm
Calendula arvensis	Compositae	Goudsbloem
Calycotome villosa	Leguminosae	Wollige heidebrem
Carlina sicula	Compositae	Gele distel
Cercis siliquastrum	Leguminosae	Judasboom
Chondrilla juncea	Compositae	Knikbloem
Cistus incanus	Cistaceae Zonneroosjesfamilie	
Convolvulus arvensis	Convolvulaceae Windefamilie	Akkerwinde
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Cipres
Cydonia oblonga	Rosaceae	Kweepeer
Cynodon dactylon	Gramineae	Handjesgras
Cyperus esculentis	Cyperaceae Cypergrassenfamilie	Knolcyperus
Dianthus haematocalyx	Caryophyllaceae Anjerfam.	Anjer
Diplotaxis tenuifolia	Cruciferae	Grote zandkool
Dittrichia viscosa	Compostae	Kleverige Alant *
Ecballium elaterum	Cucurbitaceae	Springkomkommer
Erica arborea	Ericaceae	Boomheide
Erica manipuliflora	Ericaceae	Erica
Ficus carica	Moraceae Moerbeifamilie	Vijgenboom
Heliotropum europeum	Boraginaceae Ruwbladigen	Europese heliotroop
Lagerstroemia indica	Lythraceae	Struik in parken. Gekweekt
Lavendula angustifolia	Labiatae	Lavendel
Lythrum portula	Lytrhaceae Kattenstaartfamilie	Waterpostelein
Marrubium vulgare	Labiatae	Malrove *
Melica ciliata	Gramineae	Wimperparelgras
Melilotus albus	Leguminosae Vlinderbloemigen	Witte honingklaver
Mentha aquatica	Labiatae	Watermunt
Mespulus germanicus	Rosaceae	Mispel
Morus alba	Moraceae	Witte moerbei
Origanum vulgare	Labiatae	Oregano
Osyris alba	Santalaceae Sandelhoutfam.	
Oxalis articulata	Oxilidacrae	Klaverzuring (fel roze)
Pallenis spinosa	Compositae	
Phillyrea media	Oleaceae Olijffamilie	(Breedbladige) steenlinde
Plantago maritima	Plantaginaceae	Zeeweegbree
Platanus hispanica	Platanaceae	Plataan
Quercus coccifera	Fagaceae	Hulsteik
Quercus ilex	Fagaceae	Steeneik
Quercus pubescens	Fagaceae Napjesdragersfam.	Zachte eik
Rosmarinus officinalis	Labiatae	Rozemarijn
Rubia peregrina	Rubiaceae Sterbladigen	Niet de echte meekrab
Ruscus aculeatus	Liliaceae	Muizedoorn
Ruta montana	Rutaceae Wijnruitfamilie	Bergruit
Salvia officinalis	Labiatae	Echte salie
Sambucus ebulus	Caprifoliaceae	Kruidvlier
Sarcopoterium spinosum	Rosaceae	Een Kippegaasstruik
Scilla autumnalis	Lilliaceae	Herfststerhyacint
Silybum marianum	Compositae	Mariadistel
Spiranthes spiralis	Orchidaceae	Herfstschroeforchis
Thymus zygioides?	Labiatae	Tijm *
Tribulus terrestris	Zygophyllaceae Jukbladenfam.	Maltezer kruis
Verbascum pinnatifidum	Scrophulariaceae	Toorts
Verbena officinalis	Verbenaceae	Yzerhard
Viburnum tinus	Caprifoliaceae Kamperfoeliefam.	Wintersneeuwbal
Xanthium spinosum	Compositae	Stekelige stekelnoot

De planten met een sterretje hebben we alleen bij Sarayer gevonden.

Enthousiast waren we natuurlijk over de vondst van de Herfstschroeforchis. Eric zag hem toevallig staan, want een erg opvallende plant is het niet. Behalve wanneer je hem goed gaat bekijken. De steel met de wasachtige witte bloemetjes is gedraaid in een spiraal. De hoogte varieerde van 8 tot 12 cm.
Hij stond op dun door gras begroeide veldjes, zodat het gras de plant niet beconcurreerde. Er stond er overigens niet eentje, maar op meerdere veldjes wel een stuk of veertig. De plant koos als standplaats de vochtige randen van de veldjes om zo te kunnen profiteren van de halfschaduw van de omliggende struiken.
Het kon niet missen, bekeken door de loupe zijn het echte orchideeënbloemen. We telden soms wel twintig bloemetjes spiraalsgewijs rond de steel gegroepeerd. Een verfijnde schoonheid, die Spiranthes. We hebben hem alleen gevonden op de kleine Camlica.

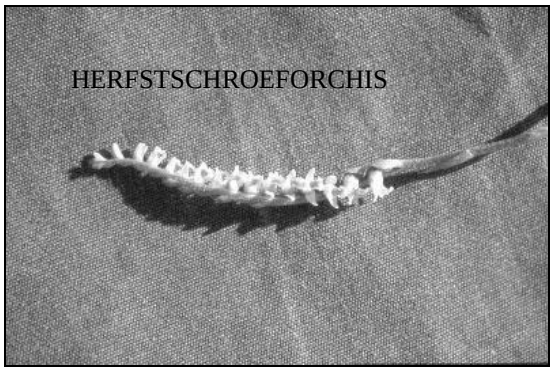

Alhoewel we niet echt veel bijzondere planten hebben gezien, ze waren toch heel interessant omdat ze karakteristiek zijn voor kustgebieden van de Middellandse Zee en van het Oosten van Europa. Voor de meesten van ons waren ze nieuw. Als de vogels even pauzeerden wierpen we ons geestdriftig op de plantennamen.
En zo kwam van het één het ander. Het was prachtig weer, het wemelde van de vlinders op de plaatsen waar de telescopen waren opgesteld. Van Astrid komt de vlinderlijst.

Vlinderlijst

Een dikkopje
Koninginnepage
Klein koolwitje
Resedawitje
Luzernevlinder
Kleine vuurvlinder
Blauwtje
Distelvlinder
Atalanta
Parelmoervlinder
Erebia
Een groene pijlstaartvlinder

Margriet Maan

KONINGINNEPAGE

DISTELVLINDER